

TEMA

PSYKOTERAPI, UDDANNELSE OG ETIK

Rollekompleksitet

Institutionsincest, siger nogle. Men kan det også være en fordel at blande rollerne på en uddannelsesinstitution?

Integration af skyggesider

Det er vigtigt, at de uddannelsesansvarlige medvirker til, at fremtidens psykoterapeuter kan integrere fraspaltede dele af selvet.

Værdimæssig stillingtagen

Forening, manglende bæredygtighed og klimaændringer bunder i mangel på etik. Hvad kan psykoterapeuter kan gøre ved det?

Etikken i højsædet

Men hvordan taler man om etik i en profession, der stadig ikke har en standardiseret og statsanerkendt uddannelse?

Pia Jeppesen
Formand for Dansk
Psykoterautforening

Ved Dansk Psykoterautforenings generalforsamlingen i marts måned blev jeg valgt som ny formand. Mange tak for det. Jeg er i fuld gang med opgaven og vil gøre mit bedste for at styrke vores forening både indadtil og udadtil.

Nogle siger, at de første 100 dage er afgørende, når man sætter sig i stolen i et nyt job, og jeg er ved at sætte mig til rette. Jeg kan se processer komme godt i gang. Tiltag, der former sig. Resultater, der venter forude. Alt sammen til gavn for medlemmerne.

Bestyrelse og udvalg

På generalforsamlingen valgte vi også en ny bestyrelse. Den består af en god blanding af gamle kendinge og nye bekendtskaber. Bestyrelsen har haft sit første møde og har konstitueret sig. Ny næstformand blev Pia Clementsen, der har siddet i bestyrelsen i to år og desuden i en del år været aktiv i etikpanelet. Samtidig var Pia en del af forretningsudvalget sidste år og var derfor med til at arbejde med implementeringen af Strategi 2015.

Derudover fik vi ved generalforsamlingen også valgt frivillige til vores udvalg. Tak til hver og en, der meldte sig og tager en stor tørn i arbejdet i foreningen.

Kommunikation og dialog

Når jeg er og har været ude at tale med medlemmer, hører jeg, at de mangler flere informationer fra foreningen. Jeg synes, vi er kommet godt i gang. Men jeg har hørt, hvad der er blevet sagt, og har handlet på det.

Vi er bl.a. i gang med at udbygge hjemmesiden og med at interviewe en række medlemmer om deres beskæftigelse, så psykoterauters virke og mangfoldighed synliggøres.

Også den direkte kommunikation med medlemmerne er øget med åbent hus i sekretariatet, chat på Facebook og dialog via den lukkede Facebook gruppe. Samtidig har jeg og næstformanden kontaktet over 100 medlemmer for at høre, hvad de bruger foreningen til og ønsker at få ud af deres medlemsskab. Alle input tages med videre. Tak for det!

Rundt på Christiansborg

Siden generalforsamlingen har der også været tid til at besøge sundheds- og psykiatriordførere på Christiansborg. Det har været en fornøjelse at møde interesse og nysgerrighed fra ordførere fra alle politiske fløje.

På møderne får jeg ikke bare præsenteret foreningen, men også bl.a. fortalt om de forslag til ændringer til lov om autorisation, som vi er kommet med i vores høringssvar. Ligesom jeg fortæller om forslag og initiativer til en styrket forebyggende indsats. Når først dialogen er i gang, kan vi nemmere kontakte både ordførerne og embedsmændene fremover.

De næste 100 dage

De næste 100 dage indbefatter en forhåbentlig varm sommer for os alle. Når jeg på den anden side af ferien er tilbage, glæder jeg mig til at møde mange flere medlemmer, når jeg kommer rundt til møder i hele landet og begynder på de arbejdspladsbesøg, som vi allerede nu så småt er ved at planlægge.

Som formand står jeg kun stærkt i kraft af medlemmerne. Jeres ekspertise, projekter og erfaringer, som jeg kan tage med videre i de samarbejdsrelationer, vi har. Så jeg håber, vi ses!

Susanne van Deurs
Redaktør
Psykokoterapeut MPF

Jeg har ikke selv anset dette tidsskrifts tema, Psykokoterapi, uddannelse og etik, for et af de letteste emner at behandle, men mange medlemmer bad alligevel om en artikelvejledning. Så mange, at det overraskede mig – positivt, forstås – og jeg begyndte at forestille mig et ret fyldigt nummer. Men de fleste af dem hørte jeg ikke siden fra, så min forventning om, at det ikke var verdens enkleste emne at skrive om, har vist holdt stik. Tilmed blev en af de artikler, jeg havde modtaget, trukket igen – den var ret personlig, og forfatteren var nu et andet sted henne, end da den blev skrevet, så på en måde forstod jeg godt vedkommende.

Vi så er endt med tre spændende artikler, der hver på deres måde behandler psykokoterapeutisk uddannelse og etik. Misser Berg fra Jung Institutet beskriver vanskelighederne ved at undgå sammenblanding af rollerne i et mindre uddannelsessted og reflekterer over, om det måske i stedet kan ses som noget positivt ikke at adskille funktionerne så skarpt. Vibeke Skov fra Institut for Kunstterapi peger på betydningen af terapeutens integration af egne forviste skyggesider i personligheden samt på vigtigheden af, at man som uddannelsesansvarlig medvirker til, at fremtidens psykokoterapeuter kan integrere fraspaltede dele af selvet som en forudsætning for at kunne hele andre. Fra gestaltterapien tager Jørgen Groth en samfundsmæssig vinkel og ser på, hvordan forurening, ressourceknaphed, manglende bæredygtighed, klimaændringer mv. efter hans mening er forbundet med mangel på etik, forstået som værdimæssig stillingtagen til livet, og hvad psykokoterapeuter kan gøre ved det. Gyrithe O'Neill Nielsen-Man slår i et indlæg til lyd for en officiel anerkendelse af psykokoterapeuter og deres uddannelse som en forudsætning for, at vi kan tale om etik i vores profession, og til slut bringes et interview med Dansk Psykokoterapeutforenings nye formand, Pia Jeppesen.

Temaer i de næste numre

Oktobernummeret skal handle om stress, og her vil jeg tro, at mange vil have noget at bidrage med. Der er deadline for artikler den 15. august, så der er en forhåbentlig dejlig lang sommer forude at forberede artiklen i.

Til februar har jeg har sat emnet *misbrug og afhængighed* på, og hermed mener jeg misbrug af alkohol, narkotika, medicin og lignende, men også afhængige som *workaholics, sexaholics, shopaholics* mv. kan komme med her. Deadline 15. december. Indhent gerne artikelvejledning på susvd@email.dk.

Andre emner

Husk, at det altid er muligt at sende mig artikler, der ikke tager deres udgangspunkt i et fastlagt tema. Der vil ofte være plads i bladet.

Tidsskrift for Psykokoterapi

Tidsskrift for Psykokoterapi er medlemsblad for Dansk Psykokoterapeutforening – Foreningen af uddannede psykokoterapeuter og uddannelsessteder.
ISSN 2446-3046

Tidsskriftet udkommer
i februar, juni og oktober.

Redaktion og layout
Susanne van Deurs
Melanders Vænge 4, 2970 Hørsholm
Tlf. 4586 1560, mobil 4144 0921
E-mail: susvd@email.dk

Alt stof skal sendes elektronisk
direkte til redaktøren på susvd@email.dk.
Vejledning til skribenter kan indhentes.

Grafisk design
The Bright Future, Benjamin Andresen

Deadline
for artikler til næste nummer er 15. august 2016.
Annoncer og øvrige stof 1. september 2016,
men alt stof modtages gerne så tidligt som muligt.

Formater
Artikler og andre tekster sendes i Word.
Annoncer sendes som reprojektor pdf eller i Word.

Indsendt stof
Artikler og andet stof, herunder annoncer, dækker ikke nødvendigvis redaktionens eller foreningens holdninger. Redaktionen forbeholder sig ret til at afvise, forkorte eller redigere indsendte artikler og andet stof og påtager sig ikke ansvar for stof, der indsendes uopfordret.

Kopiering efter Lov om Ophavsret.

Annoncepriser excl. moms:

	Medl.	Ikke-medl.	
¼ spalte	kr. 300	kr. 400	ca. 8 x 5 cm
½ spalte	kr. 500	kr. 650	ca. 8 x 7 cm
¾ spalte	kr. 700	kr. 850	ca. 8 x 10 cm
1 spalte	kr. 950	kr. 1150	ca. 8 x 13 cm
Hel side	kr. 1250	kr. 1500	ca. 8 x 21 cm
Opslag	kr. 2200	kr. 2700	ca. 17 x 21 cm
	kr. 4300	kr. 5050	

Indlæg i bladet efter aftale.
Sort/hvid og farve samme priser.
Ekstraordinært arbejde med annonceopsætning kan blive faktureret.

Deadline for annoncer er normalt 1.1., 1.5. og 1.9.

Tryk
Christensen Grafisk. Tlf. 3536 0144
E-mail: jc@christensengrafisk.dk
Papir fra bæredygtig nordisk skovdrift

Tidsskrift for Psykokoterapi
er medlem af Danske Medier

Kontrolleret oplag: 1.777 i perioden
1. juli 2014 - 30. juni 2015.
Trykoplæg dette blad: 1850 ekspl.

Abonnement kr. 295 pr. år.

Forsidefoto: S. van Deurs

SÆRLIGT SENSITIVE

Det er dejligt, når 'foreningens forfattere' får succes. Psykoterapeut MPF Ilse Sand udgav for seks år siden bogen *Elsk dig selv* på sit eget nyoprettede forlag – så vidt redaktøren ved en af de første bøger på dansk om særlig sensitivitet. Nu seks år efter er bogen også udgivet på svensk, norsk, estisk, fransk, hollandsk og russisk. I juni kommer den tillige på engelsk og polsk, og der er aftaler om oversættelse til tysk, japansk, litauisk, lettisk, portugisisk, tjekkisk og italiensk. Alt så foreløbig imponerende 15 sprog. Og sandsynligvis kommer Sydkorea og Ungarn også med. På dansk fås bogen både som papir-, e-bog og lydbog.

Ilse Sand fortæller videre, at også hendes bog nummer to *Find nye veje i følelsernes labyrint* nu er solgt til udlandet. Den udkommer på engelsk i september.

"Min succes med at skrive en klog bog er en af frynsedogderne ved at være psykoterapeut," tilføjer Ilse Sand. "Man bliver klog af at lytte til an-

dre mennesker og af den egenterapi og supervision, der følger med."

Ilse Sand: *Elsk dig selv* – en guide for særligt sensitive og andre følsomme sjæle. Forlaget Ammentorp, 2. rev. udg. 2014. 144 sider, kr. 264.

RAPPORTER OM INCEST

Lone Lyager, psykoterapeut MPF med speciale i seksuelt misbrugte, har gjort mig opmærksom på to rapporter, udført af det tidligere Støttecenter mod Incest, før centret blev overført til CSM/Øst, og senere udgivet af den selvejende institution At bestige bjerge.

Den ene rapport, *De skjulte ofre*, er skrevet af Lone Lyager selv. Det er en håndbog, der belyser nogle af de problemer, som pårørende – mødre, kærester, ægtefæller – til seksuelt misbrugte slås med. Herudover formidles, hvordan gruppeorienteret arbejde med disse pårørende giver dem bedre forudsætninger for at håndtere problemerne.

Den anden rapport, *PTSD hos seksuelt misbrugte kvinder i gruppeterapi*, hvis ophavsmænd er psykolog Palle Jørgensen, er en kvalitativ undersøgelse af PTSD samt subklinisk PTSD hos seksuelt misbrugte kvinder før, under og efter gruppeterapi.

Begge rapporter fås gratis mod betaling af et ekspeditionsbeløb på kr. 50 samt porto gennem SPOR/ Landsforeningen for voksne med senfølger af seksuelle overgreb. www.flexbillet.dk/spor.

TEATER OM SORG

Hvordan ser sorg ud? Hvordan sørger vi og hvordan bærer vi sorgen i dag? Er sorg overhovedet noget, vi viser og taler med hinanden om? Dramatikeren Abeline Koppel har skrevet stykket *Tørst*, som i marts blev opført på Teater FÅR302 i Toldbodgade i København med Benedikte Hansen i hovedrollen som sørgende ægtefælle. "Stykket kredser om tabet og om smerten – ikke som noget, der skal gå over, men som en afgørende næringskilde til et større liv. Et liv, hvor vi igen tør at leve og elske på trods af det uundgåelige tab."

Efter en af de første opførelser arrangerede teatret en salon, hvor publikum kunne stille spørgsmål og komme med kommentarer og egne erfaringer til et panel, som psykoterapeut MPF Marianne Davidsen-Nielsen sad i sammen med stykkets forfatter Abeline Koppel og fotografen Trine Søndergaard. Det blev til en meget levende og underholdende udveksling mellem publikum og panel, og moderator skrev bagefter bl.a. følgende: "Vi taler om hudløsheden, om at være i en tilstand af chok, som også er en sorgens fest, hvor der er lettere til tårer og lettere til latter. Vi taler om at turde adskillelsen og tillade sorgen. ... Et stykke om mange følelser, også om kærligheden; det sidste ord, som bliver sagt."

GRIB KÆRLIGHEDEN

Psykoteraapeut MPF Gitte Sander har medvind med sin bog, *Grib kærligheden. Parforholdets psykologi i praksis*, som hun i 2012 udgav på Forlaget Duo.

I Psykoterauteuten nr. 1 2013 skrev anmelderen, psykoteraapeut MPF Tine Stahl: "Gitte Sander er tydeligvis både meget belæst og meget erfaren i sin metier. Det, der dog her gjort størst indtryk på mig som læser, er, at hun virkelig tror på kærligheden – og på kærlighedens helende kraft." Hun konkluderede, at bogen gav "... mulighed for at få en dyb forståelse af parforholdets potentialer og udfordringer – og for at blive præsenteret for en righoldig palet af handlemuligheder".

Grib kærligheden blev en stor succes, og den har længe været udsolgt. Men et af landets store, vel-estimerede forlag fik nys om den, og nu har Gyl-

dendal udgivet den i en nyrevideret 2. udgave, der både kan købes som papirbog og e-bog samt snart som lydbog. Der er også en engelsk udgave på vej til det internationale marked.

Gitte Sander: *Grib kærligheden. Parforholdets psykologi i praksis*. 2. rev. udg. Gyldendal 2016, 419 sider, kr. 299,95.

FORÆLDRETRÆNING

Kærlighed i Kaos er et forældretræningsprogram, udviklet af ADHD-foreningen til forældre med 3-9 årige børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder. Det består i et gruppebaseret kursusforløb i 16 større byer, hvor forældre mødes en gang om ugen i 12 uger under ledelse af to frivillige forældretrænere med professionel baggrund. På kurserne trænes forældrene bl.a. i at håndtere konflikter, i positiv kommunikation og i at strukturere hverdagen for sig selv og børnene.

TrykFonden har støttet programmet, som i 2013 startede med træning af de frivillige og januar 2014 med selve kurserne, som hurtigt blev fuldt tegnede. De blev undervejs cost-benefit målt og vurderet af SFI, og juni 2015 kom de første resultater: Udbyttet er på højde med tilsvarende træningsprogrammer, men

det har væsentligt lavere omkostninger. Undersøgelsen dokumenterer, at forældrene oplever en markant forbedring mht. kompetencer, tilfredshed med forældrerollen og tro på egne evner som

Kærlighed i Kaos

forældre. Kurset hjælper hjælper dermed også deres børn. Det kan måles på et markant fald i antallet af konflikter, når forældrene stiller krav til børnene.

I april i år modtog ADHD-foreningen Børnehjælpsdagens Lillebror Pris og en check på 50.000 kroner for deres arbejde med projektet.

Kilder: ADHD-foreningens, Socialstyrelsens, SFI's og Børnehjælpsdagens hjemmesider.

Tema i oktober-nummeret 2016

STRESS

Deadline for artikler 15. august 2016 · Øvrige stof 1. september 2016

Tema i februar-nummeret 2017

MISBRUG OG AFHÆNGIGHED

Deadline for artikler 15. december 2016

INDHENT ARTIKELVEJLEDNING

ROLLEKOMPLEKSITET PÅ ET MINDRE UDDANNELSESSTED Nogle overvejelser om etikken

Af Misser Berg og Henriette Heide-Jørgensen

En manglende adskillelse af de forskellige funktioner på et uddannelsessted bliver i mange sammenhænge set som 'institutionel incest'¹ og som noget, der bør undgås.

Men hvad gør man, når man leder et mindre uddannelsessted, hvor der ikke er personer nok til at holde rollerne adskilt? Og kunne der også komme noget positivt ud af ikke rigtigt at adskille funktionerne?

Dette vil vi reflektere over i det følgende.

ROLLEKOMPLEKSITET PÅ JUNG INSTITUTTET

C.G. Jung Instituttet er et mindre uddannelsessted. Der er p.t. 27 studerende på uddannelsen, som ledes af en studieledelse på otte medlemmer, der alle vælges blandt Dansk Selskab for Analytisk Psykologis medlemmer. Der er p.t. 33 medlemmer i selskabet, men langt fra alle kan eller vil indtræde i studieledelsen, fx pga. alder, anciennitet eller lignende. Det er således inden for en forholdsvis lille medlemsskare, at både medlemmer af studieledelsen såvel som de personlige analytikere og supervisorer skal findes. Der er ikke personer nok til at 'adskille kasketterne', og medlemmerne af studieledelsen udfører følgende opgaver:

- Administrerer uddannelsen. (Der er p.t. intet administrativt personale, og alle administrative funktioner varetages primært af de to studieledere).
- Fungerer som undervisere, personlige analytikere og supervisorer.
- Optager kandidaterne.
- Bedømmer kandidaternes eksaminer/opgaver.
- Evaluerer kandidaterne.

For at sikre trygheden i den personlige analyse må den personlige analytiker ikke interviewe, bedømme eller evaluere sine egne klienter. Dette er det eneste konkrete krav til adskillelse af roller på uddannelsen, men

det betyder ikke, at alting flyder sammen. Tværtimod er der en høj grad af differentiering, og det kræver en forøget bevidsthed at fungere i sådan et felt. Vi vil i det følgende komme med vores overvejelser over sådan en nødvendig forøget bevidsthed, som vi ser som et vigtigt fundament i udviklingen af vores studerende som hele mennesker med en evne til at rumme komplekse relationer.

Dansk Psykoterapeutforenings etikregler § 3, stk. 3.2 og 3.3 omtaler de potentielle problemer og det forøgede ansvar for elevens faglige og personlige udvikling ved rollekompleksitet, og vi vil i det følgende introducere og reflektere over de etiske overvejelser, der af fødes af denne rollekompleksitet. Vi vil diskutere den tilsyneladende vedtagne konvention på psykoterapiens område vedrørende rollekompleksitet og adskillelse af forskellige positioner. Vi vil også præsentere, hvordan vi i uddannelsesmæssig sammenhæng håndterer rollekompleksitet, og hvordan asymmetri er et element, man i den sammenhæng må være opmærksom på.

FUNDAMENTET FOR UDDANNELSENS ETIK

Det første spørgsmål, vi vil overveje, er, hvilket fundament vores uddannelses etiske retningslinjer og etiske attitude hviler på. På hvad grunder vi fx forståelsen af relationen mellem uddannelsens undervisere og studerende? Og som vi skal udfolde videre i artiklen, an-

¹ Palmer Barnes 1998, p.27

vender vi forståelsen af den *analytiske eller terapeutiske relation* som det fundament, vi hviler vores etiske retningslinjer og etiske attitude i uddannelsen på.

Det samme spørgsmål kan i øvrigt stilles til Dansk Psykoterapeutforenings etikregler generelt: På hvilket fundament hviler man sine etikregler? I den psykoanalytiske tilgang, der sædvanligvis hævder rolleadskilthed, abstinens og neutralitet i forholdet til klienten, kan man fundere over, om det i virkeligheden afspejler den gamle psykoanalytiske tanke om analytikerens som den blanke skærm, som klienten projicerer sine egne forestillinger på? Og man kan spørge, om en sådan forestilling svarer til opdagelsen af det relationelles fundamentale betydning for menneskers interageren: at vi altid psykisk set blander os med hinanden og ubevidst påvirker hinanden? Man kan overveje, om man stadig som terapeut kan indtage en position, hvor man er det passive vidne og den objektive fortolker af det, der sker i en anden stol. Eller er man som terapeut i dag meget mere nødt til at indtænke sin egen rolle i den relation, der opstår mellem terapeut og klient? Videre kan man overveje, om en gennemført konkret adskillelse af positioner er den bedste løsning på erkendelsen af det relationelles fundamentale betydning, eller om man ikke må søge en anden og mere fleksibel adskillelse af roller, og hvor grænserne i den forbindelse så skal sættes?

DEN TERAPEUTISKE RELATION

I den jungianske psykologi er det en afgørende forståelse af analytikerens, at denne ikke er den objektive blanke skærm og modtager af klientens projektioner og materiale. Tværtimod er analytikerens på det relationelle plan en aktiv deltager og medspiller i klientens proces, der forhåbentlig viser sig at være en transformationsproces henimod en mere hel og mere moden personlighed.

Kommunikationen mellem terapeut og klient finder sted på flere planer og består af såvel bevidst som ubevidst kommunikation, og især den del af kommunika-

tionen, der er ubevidst, registreres i den terapeutiske relation som overføring og modoverføring. Dybest set relativiserer overføringens og modoverføringens virkelighed tanken om, at det er muligt at opretholde en skarp adskilthed mellem terapeut og klient – vi er i gryden sammen (Jung 1931 og 1946).

Den analytiske relation peger således på en dobbelthed. På den ene side er det klientens livsverden og proces, der er i centrum for arbejdet, og analytikerens må kunne adskille sig fra klienten og undgå symbiotisk sammenflydning. På den anden side må analytikerens via sin empati forstå, rumme og arbejde med det faktum, at der i den analytiske situation også finder en overføring af følelser mellem de to personligheder sted. Analytikerens kommer således i sin modoverføringsfølelse i emotionel kontakt med klientens indre livsverden. Dette er et vigtigt element i den analytiske proces.

Opgaven må derfor være at finde et fleksibelt forhold mellem adskilthed og sammenhed, der på et intrapsykisk niveau kan rumme begge dele uden at spaltes i to adskilte dele. Jungs psykologi gennemses af vigtigheden af at kunne udholde modsætninger, rumme spændinger i personligheden (Jung 1946). Dette er ikke bare inden for den jungianske psykologi et af kendetegnene på psykologisk modenhed (Vestergård og Sørensen 2001, p.141). I vores sammenhæng er analytikerens træning, lange egenterapi og supervision med til at hjælpe analytikerens til at kunne holde denne spænding, der tillader både adskilthed og sammenhed.

ANALYTISK TERAPEUTISK ETISK ATTITUDE

En analytisk terapeutisk etisk attitude er således en attitude, der kan rumme spændingerne, og som derfor indebærer en konstant refleksion og forhandling med situationen. En umådeholden sammenblanding af klientens og ens eget er terapeutisk ufrugtbar, men en tilsvarende rigid adskillelse mellem forskellige roller kan være tilsvarende ufrugtbar og destruktiv for klientens

personlige udvikling. Der er beretninger om, hvordan terapeutens rigide eller faste henvisning til neutralitet og afståelse fra at komme med bemærkninger af personlig karakter kan være mere skadeligt end gavnligt for det terapeutiske forløb (se Yalom 1998 og Stern 1998). Så at kunne holde den terapeutiske relation i en vis spænding mellem neutralitet og involvering/berøringsflader er gavnligt.

Det anskues som et element i psykologisk sundhed at kunne udholde og håndtere spændinger og interessekonflikter. Hvis spændinger og interessekonflikter derimod håndteres gennem spaltning, anskues det som psykologisk umodenhed (Vestergård og Sørensen 2001, p.141).

Og selv om vi inviterer til en mere fleksibel og intrapsykisk funderet adskillelse af roller, så er der ikke tale om en total opgivelse af faste rammer, eller at alt er til forhandling. Vi taler for en midterposition mellem en på den ene side rigid adskillelse og på den anden side en tilstand, hvor tingene flyder sammen, og grænserne bliver overskredet. For os er det centrale at finde balancen mellem at være sammen og adskilt og samtidig respektere den anden som menneske med egen ret; altså at finde en balance mellem den virkelige og den analytiske relation.

ASYMMETRI

Det næste element fra den analytiske/terapeutiske relation, der kort skal betragtes, er, at der er tale om en asymmetrisk relation. På trods af, at det relationelles fundamentale betydning kan lede til forestillingen om en relationel symmetri, så

er den analytiske/terapeutiske relation karakteriseret af asymmetri mht. til rammerne, formen og indholdet af processen.

Den terapeutiske proces indledes som en kontrakt mellem to voksne personer. Efterhånden som terapien skrider frem, aktiveres dybere og tidligere lag i psyken. Dette præger relationen mellem analytiker og klient, så den udvikles til en relation, hvor overføringen placerer analytikeren i vigtige omsorgspersoners position. Eller måske især i det, der manglede hos vigtige omsorgspersoner, og som nu får liv i den analytiske relation.

Når dette tidlige og emotionelt højspændte stadium nås, uddybes overføringen yderligere, og der kræves ekstra opmærksomhed fra analytikerens side på forvaltningen af den analytiske relation, og en ny balance i relationen mellem at være sammen og være adskilt skal måske søges. Der kræves på dette stadium ekstra opmærksomhed vedrørende forvaltningen af den betydning (magt), som analytikeren tillægges i overføringen. Dette stadium i den analytiske relation genspiller og supplerer den tidlige dyadiske relation.

Den videre og efterfølgende analytiske proces skal gerne inddrage arbejdet med flerpersoners relationer, det triadiske, og gennem dette fremme evnen til at håndtere kompleksitet og rumme spændinger. I denne proces etableres en fleksibel evne til at sætte grænser, så man både kan være sammen og være adskilt. Evnen til at håndtere kompleksitet, spændingstolerance og fleksibel grænsesætning kendetegner som nævnt psykologisk modenhed.

"I den jungianske psykologi er det en afgørende forståelse af analytikeren, at denne ikke er den objektive blanke skærm og modtager af klientens projektioner og materiale. Tværtimod er analytikeren på det relationelle plan en aktiv deltager og medspiller i klientens proces, der forhåbentlig viser sig at være en transformationsproces heni- mod en mere hel og mere moden personlighed.

Etableringen af en etisk attitude kan siges at dreje rundt om tre nøgleord/begreber: magt, grænser og evnen til at håndtere kompleksitet. Og disse tre nøglebegreber genfindes i uddannelsesmæssig sammenhæng

HÅNDTERING AF ETISKE PROBLEMSTILLINGER

Som allerede nævnt er Jung Instituttet et mindre uddannelsessted, og rollekompleksitet er uundgåelig i vores sammenhæng. Vi har i det foregående gjort rede for, hvorfor vi heller ikke anser det for hensigtsmæssigt

med en skarp adskillelse af 'kasketterne'. Vores opgave er at håndtere disse på en måde, der respekterer den virkelige såvel som den analytiske relation. For nogles vedkommende vil den analytiske relation flytte med ind i uddannelsen enten i form af, at man møder sin analytiker, eller også at relationen mellem den studerende og ledelsen eller de studerende imellem kan udvikle sig som en overføringssituation og dermed ligne den analytiske relation. Vi vil i det følgende beskrive, hvordan vi konkret forsøger at løse de etiske problemer, der opstår i grænsefelterne.

Ansvar ligger tre steder: 1) i studieledelsen, 2) hos den enkelte lærer / analytiker og 3) hos den studerende.

STUDIELEDELSENS ANSVAR

Overordnet set handler studieledelsens ansvar om at varetage udviklingen af den studerendes teoretiske og kliniske kompetence. Modningen af de nødvendige karaktermæssige egenskaber, herunder håndtering af den studerendes sårbare sider, bør håndteres i den personlige analyse (Se Wiener 2007 p.171-183). Selv om studieledelsen i udgangspunktet etablerer uddannelsesmæssige rammer imellem voksne personer, vil enhver uddannelsesgruppe spejle de studerendes oprindelige familie, og der er en fare for, at der kan finde en infantiliserende proces sted (Jones 2007 p.157). Dette forhold og den asymmetri, der opstår af det, er bl.a. det, der gør rollekompleksitet vanskelig at håndtere: Studieledelsen kan infantiliserer sine studerende, og de studerende kan regrediere og projicere tidligt materiale på studieledelsen. Dette forstærkes af uddannelsens nødvendige kontrolfunktion: Optagelsessamtaler, bedømmelser af skriftlige opgaver og mundtlige eksaminer, godkendelse af supervision m.v. er sårbare for den enkelte studerende; her bliver asymmetrien meget tydelig, og de studerendes tidlige strukturer bliver ofte aktiveret, resulterende i følelser af mindreværd, skam, forladthed, misundelse etc.

Eksempel: En kandidat får ikke godkendt sin skriftlige opgave og bliver voldsomt krænkede over den negative bedømmelse. Kandidaten overvejer at stoppe på uddannelsen, men besinder sig efter længere tids bearbejdning i den personlige analyse og skriver opgaven om.

Det er vigtigt, at det analytiske rum bliver sikret, så de nævnte aktiverede følelser af mindreværd, skam, forladthed, misundelse etc. kan blive rummet, set og spejlet, uden at de skal være en del af bedømmelsen af den pågældende studerendes kvaliteter som kommende psykoterapeut. Bedømmelsesfunktionen skal således adskilles fra den studerendes personlige analyse. Ud-

dannelsen må have formaliserede regler, som sikrer den nødvendige og tilstrækkelige adskillelse af disse to områder.

På Jung Instituttet må den personlige analytiker ikke vejlede og/eller bedømme de studerendes opgaver. Den personlige analytiker må heller ikke fungere som personlig supervisor for den studerende, og når studieledelsen evaluerer de studerende, både i forbindelse med optagelsen og senere i løbet af uddannelsen, bliver den personlige analytiker sendt uden for døren. Den personlige analytiker bliver kun involveret i rent administrative spørgsmål vedrørende sin(e) egne klient(er); vedkommende skal fx dokumentere timetallet for den personlige analyse, men må ellers ikke udtale sig hverken positivt eller negativt om sin klient. Der er således krav om, at den personlige analytiker respekterer fuldstændig fortrolighed med hensyn til analysen. Ligeledes må studieledelsen ikke gribe ind i den studerendes personlige analyse og komme med direktiver om, hvad der skal arbejdes med. Det er vigtigt, at de to sider holdes adskilt.

SKYGGESIDERNE I STUDIELEDELSENS ANSVAR – MAGT OG KONTROL

Vanskelighederne ved rollekompleksitet kan friste til at løse disse ved at indføre skarpe skel og på den måde sikre enhver undgåelse af rollesammenfald. Otto Kernberg har dog italesat, hvordan fx rigid adskillelse mellem studiegrupper og færdige analytikere, forstærkning af uddannelsens hierarkiske strukturer, modarbejdelse af de studerendes originale bidrag m.m. kan tage modet fra selv de bedste studerende (Kernberg 1997, p.1031-40).

Undgåelse af rollesammenfald påvirker studiemiljøet. Overdreven kontrol i form af adskillelse af kasketter og fastholdelse af magt infantiliserer som nævnt den studerende, og hvis lærerne på uddannelsen fastholder deres autoritet og 'alvidenhed', kan de studerende ikke udvikle sig til selvstændige modne analytikere, men vil blive fastholdt i en regressiv afhængighed til institutio-

nen, vil forblive lydige 'undersætter', indtil de selv kan stige i graderne og få den 'alvidendes' autoritet (Jones 2007, p.150).

Det er afgørende, at studieledelsen har en konstant opmærksomhed på skyggeproblemerne i feltet mellem den nødvendige kontrol og de studerendes mulighed for selvstændig udvikling. Denne opmærksomhed må udmøntes konkret, så eksaminer, opgavebedømmelser m.m. tilrettelægges på en måde, som ikke fratager de studerendes deres egen autoritet. Det er fx vigtigt, at den studerende har mulighed for at klage over en bedømmelse. Samtidig må studieledelsen løbende ransage sig selv og forsøge at afdække egne motiver til overdreven magtudøvelse, fx i forbindelse med en 'besværlig' studerende, hvor faren for studieledelsen kan være, at den studerende bedømmes på intrapsykiske tilstande, som hører hjemme i den personlige analyse.

ANSVARET HOS LÆREREN / ANALYTIKEREN

Den person, som fungerer som lærer for en eller flere af sine klienter, har en stor personlig opgave med at holde tingene adskilt både inden i og uden for sig selv. Dette gør, som tidligere nævnt, egenanalyse og supervision meget vigtig.

Eksempel: En lærer, som har to af de studerende på samme hold i personlig analyse, oplever en konflikt mellem de to studerende. Læreren håndterer konflikten på en neutral måde i undervisningssituationen og må så efterfølgende samle op i hver af de personlige analyser.

Lærers / analytikerens personlige sympati i konflikten ligger måske mere hos den ene end den anden studerende / klient, men det er lærers / analytikerens personlige opgave at være 'klædt på' til sådan en situation – altså at kunne rumme aggression, splitting, misundelse, rivalisering m.m., kort og godt at kunne håndtere komplicerede flerpersoners relationer. Igennem sin empatiske spejling af hver af klienterne i analysen tilgodeser analytikerens de aktiverede tidlige strukturer

hos klienterne, altså det dyadiske niveau, og igennem sin håndtering af den aktuelle konflikt hjælper analytikerens sine klienter med at håndtere komplicerede flerpersoners relationer.

SKYGGESIDER AF ANSVARET HOS LÆREREN / ANALYTIKEREN – MANGLENDE GRÆNSER

Skyggesiderne hos den enkelte lærer / analytiker handler primært om ikke at kunne holde tingene adskilt. Der er naturligvis galleriet af kendte etiske grænseoverskridelser, men her, hvor vi fokuserer på de etiske problemer ved rollekompleksitet, kan manglende adskillelse bl.a. resultere i, at privat materiale fra analysen bliver trukket med ind i undervisningen. Det kan fx være en afsløring af traumatiske ting i den pågældende studerendes fortid. Det kunne også handle om, at læreren / analytikerens på uddannelsen favoriserer den ene af sine klienter frem for en eller flere andre. Endnu en gang skal vigtigheden af analytikerens egenanalyse fremhæves.

VOKSENDE ANSVAR HOS DEN STUDERENDE

Eksempel: En studerende bliver i undervisningen voldsomt ramt af en kritisk bemærkning fra læreren, som også er den personlige analytiker.

Hvis dette sker i begyndelsen af studiet, vil læreren / analytikerens sandsynligvis i den efterfølgende personlige analyse være spejlende og rummende i forhold til den studerende, men sker det på et senere tidspunkt, vil den studerendes eget ansvar for at rumme sin såretthed italesættes.

Efterhånden som studiet skrider frem, må den enkelte studerende bevæge sig ud af det regressive felt, hvor de tidlige strukturer bliver aktiveret. Den studerende må lære selv at håndtere og tage ansvar for sine personlige tidlige sår og traumer og ikke fastholde en afhængighed af spejlingen fra den personlige analytiker. Tidlige

sår og traumer bliver jo ikke kun aktiveret af uddannelsen, men vil også blive aktiveret i analysearbejdet med egne klienter, hvor det er vigtigt at fastholde den voksne rolle, der hører til i den relation.

AFSLUTNING

Vi har i denne artikel forsøgt at belyse forskellige aspekter af rollekompleksitet på et mindre uddannelsessted og de etiske overvejelser, det kan medføre.

De indledende refleksioner over den analytiske relation tjener som det fundament, vi bygger vores etiske attitude i uddannelsen på; uddannelsen er jo netop en uddannelse henimod og træning i at kunne mestre og håndtere den analytiske relations kompleksitet. Så at anvende de samme 'principper' i uddannelsesmæssig sammenhæng er med til at træne opmærksomheden og skærpe evnen til at håndtere komplicerede relationer.

Vi har argumenteret for en kontekstbundet etisk attitude, der tager udgangspunkt i det komplekse samspil mellem uddannelsen og den enkelte studerendes personlige analyse. Videre har vi forsøgt at identificere tre områder, hvor rollekompleksiteten kan blive udfordret af den grundlæggende asymmetri, både i analyse og i uddannelsesmæssig sammenhæng: det er magt, grænser og, som et af målene for arbejdet, evnen til at håndtere kompleksitet.

Vi har videre i artiklen forsøgt at reflektere over de etiske aspekter i uddannelsesmæssig sammenhæng vedrørende rollekompleksitet, belyst ved de tre områder, og konkret forsøgt at vise, hvordan vi håndterer dem. Vi håber, at vi har kunnet belyse, hvordan vi forsøger at kunne håndtere og rumme kompleksitet.

LITTERATUR

- Barnes, FP: *Complaints and Grievances in Psychotherapy: A Handbook of Ethical Practice*. Routledge 1998.
- Jones, S: "Everything is fine here" – or is it? I: Kearns, Anne (red.): *The Mirror Cracked; When Good Enough Therapy Goes Wrong and Other Cautionary Tales for Humanistic Practitioners*. Karnac Books, London 2007.
- Jung, CG: *Problems of Modern Psychotherapy*. CW 16 § 114-174, 1931. Bollingen Series, Princeton 1985.
- Jung, CG: *The Psychology of the Transference*. CW 16, §§ 353-539, 1946. Bollingen Series, Princeton 1985.
- Stern, DS et al: *Non-interpretive Mechanism in Psychoanalytic Therapy: The 'something more' than Interpretation*. The International Journal of Psychoanalysis 1998.
- Yalom, ID: *Sex, løgn og psykoterapi*. Hans Reitzel 1998.
- Vestergaard, P, T Sørensen: *Psykiatri. En lærebog om voksnes psykiske sygdomme*. FADL's forlag 2001.
- Wiener, J: *Character or Competence?* Journal of Analytical Psychology, Vol. 52.2, p. 171-183. Wiley 2007.

Mandala side 4:

C.G. Jung: *Das Licht im Zentrum der Finsternis*. Fra *The Red Book: Liber Novus*, udarbejdet af Jung 1914-15 og 1917, publiceret af W.W. Norton & Co. i 2009.

Henriette Heide-Jørgensen er jungiansk analytiker IAAP, DSAP og MPF.

Studieleder ved C.G. Jung Instituttet i København. Privat praksis i Aarhus og Nordborg.

Misser Berg er jungiansk analytiker IAAP, DSAP og MPF. Studieleder ved C.G. Jung Instituttet i København. Privat praksis i Allerød.

ETIK I PSYKOTERAPI

Tekst og illustration: **Vibeke Skov**

Denne artikel tager udgangspunkt i den jungianske beskrivelse af selvet som et centrum i psyken, der dels sørger for at regulere personlighedens balance med henblik på overlevelse og dels stræber mod at blive hel. Sidstnævnte proces beskrev Jung som individuationsprocessen.

Det særlige ved Jungs beskrivelse af selvet er, at der i selvet er en iboende etisk dimension, der træder i kraft ved selvets bevidstgørelse, og som ikke altid er i overensstemmelse med den kollektive moral. Som når en klient, der befinder sig i en ægteskabelig krise, ikke kan rumme forestillingen om en skilsmisse baseret på en indre skambarriere om, hvad andre vil tænke, hvis hun forlader sin mand. Hun behøver en udvidet moral for at kunne træffe den beslutning, som kan forbedre hendes livskvalitet.

I billedterapeutiske samtaler kan vi opleve, at ukendte personer i billederne 'vejleder' klienten på en måde, som er anderledes end de internaliserede stemmer fra det personlige liv og ofte til stor overraskelse for både klient og terapeut. Sådanne oplevelser er med til at styrke forholdet mellem det bevidste jeg og det ubevidste selv i klienten og skaber en tillid til psykens iboende venlighed og forsøg på at skabe helhed.

Jung var optaget af splittelsen mellem den kollektive moral og selvets stræben mod helhed og anså det uetiske i mennesket for at være et resultat af adskillelsen mellem jeget og den forviste del af selvet, som Jung betegnede 'skyggen'. Skyggen er alt det, som jeget ikke vil vedkende sig, og lever som en anden personlighed i den ubevidste del af psyken med den modsatte etik end je-

gets. Ved særlige lejligheder kan skyggen aktiveres og overtage kontrollen over bevidstheden, som vi ser ved skizofreni og lignende tilstande. I daglig tale siger vi, at 'han mistede besindelsen' som udtryk for, at personligheden pludselig ændrer karakter. Etik kan derfor ikke alene måles ud fra jegets bevidste indstilling og almindelige adfærd, men må inddrage forholdet til skyggens mindre etiske sider. Den praktiserende terapeut må derfor have et 'godt nok' kendskab til sine egne skyggesider for at undgå uetisk adfærd i samspil med klienten, og det er dette, denne artikel handler om.

I artiklen vil jeg afgrænse den psykoterapeutiske proces til at omhandle metoder, der genetablerer forholdet mellem jeget og selvet, således at individuationsprocessen kan fortsætte, hvor den engang blev afbrudt. Det etiske dilemma, som jeg vil adressere i artiklen, knytter sig til betydningen af terapeutens egen integration af forviste skyggesider i personligheden samt vigtigheden af, at vi som uddannelsesansvarlige kan medvirke til, at fremtidens psykoterapeuter får mulighed for at integrere fraspaltede dele af selvet som en forudsætning for at kunne hele andre.

Alternativt vil terapeutens egne skyggesider overføres på klienten og dermed skade det etiske fundament i terapien. For det første ved at opleve klienten som en projektion af egne skyggesider (fx det forladte barn) og dermed ikke kunne se klientens problemstilling klart. Og for det andet ved at handle i forhold til klienten på vegne af egne ikke opfyldte behov (modoverføringer), som ved fx at spejle klienten, når en mere aktiv og selvstændig respons ville være mere kontaktskabende.

”Det etiske dilemma, som jeg vil adressere i artiklen, knytter sig til betydningen af terapeutens egen integration af forviste skyggesider i personligheden samt vigtigheden af, at vi som uddannelsesansvarlige kan medvirke til, at fremtidens psykoterapeuter får mulighed for at integrere fraspaltede dele af selvet som en forudsætning for at kunne hele andre.

I artiklen vil jeg belyse nogle aspekter ved udviklingen af den etiske funktion. Dels når det går skævt i den personlige udviklingsproces, men også når denne indgår som en del af en terapeutisk uddannelse.

UDVIKLINGSPERSPEKTIV

Den etiske evne aktiveres igennem det tidlige mor-barn forhold, hvor moderen tilsidesætter sine egne narcissistiske behov til fordel for barnets fysiske og følelsesmæssige behov, også selvom denne gestus ikke gengældes af barnet (Solomon 2007). Det samme gør sig gældende i den terapeutiske relation, hvor terapeuten skal kunne tåle klientens subjektive oplevelse af virkeligheden, uden at terapeuten gør forsøg på at forsvare sin egen. Ligeledes må terapeutens eventuelle personlige problemstillinger tilsidesættes i samspillet med klienten, således at klientens behov kan tilgodeses.

Den etiske attitude, som kendetegner moderens evne til at spejle barnets behov uden at forvente gengældelse fra barnet, må i terapeutisk sammenhæng anses for at være et af kriterierne på etisk ansvarlighed inden for terapeutisk praksis.

I udviklingsmæssig sammenhæng ændres barnets behov i takt med den kognitive og emotionelle modning, og det samme gør sig gældende i terapien. Det indre barn i klienten heles (i bedste fald) og vokser sig ind i nye livsområder, hvor terapeutens attitude til klienten også må forandres. Terapeuten må kunne tåle klientens tiltagende selvstændighed, efterhånden som klientens

forhold til sit indre selv etablerer sig igennem terapien. Hvis terapeuten fastholder den moderlige attitude til klienten igennem dennes forsøg på selvstændighed, kan klienten blive fastholdt i en afhængighed til terapeuten og dermed afvise kontakten til eget selv.

Den etiske attitude hos terapeuten bygger derfor på vedkommendes evne til at veksle mellem en kvindelig og en maskulin måde at relatere sig til klienten på, afhængig af klientens modenhed. I en lille undersøgelse, jeg engang lavede med vores egne studerende, blev de efter en træningsterapi spurgt, om de oplevede at bruge deres kvindelige eller maskuline sider i rollen som terapeuter, og 17 ud af 18 studerende sagde, at de kun havde brugt deres kvindelige side, fordi de var bange for at lave overgreb på deres klient, hvis de brugte deres maskuline side! Det betød i praksis, at de tilbageholdt egne initiativer, hvorved det legende aspekt forsvandt ud af terapien til stor ærgrelse for 'klienterne'. Nogle oplevede ikke, at deres terapeut forstod dem, nogle kedede sig og trak sig væk, mens andre mistede respekten for terapeutens kompetence. Det maskuline er *mere end* det patriarkalske, og jeg tror, det er vigtigt at erfare det maskuline i sit arketyriske aspekt som en ikke dømmende, undrende, aktiv og interesseret attitude, som terapeuten kan antage i forhold til klienten. Det forudsætter, at terapeuten har frigjort sig fra den kollektive moralske indre stemme fra sin opvækst i tillid til egen intuition og etik i den givne situation. Terapeuten står her uden den sikkerhed, som den kollektive moral kan formidle i kraft af, at nogle andre har sagt, hvad man skal gøre i en lignende situation (men aldrig den samme). Terapeuten kan kun stole på sig selv og den originalitet, der åbner sig i samspillet med klienten.

Den indre patriark er også en samfundsrelateret del af den studerendes psyke og kan optræde som en indre selv-fordømmende stemme, der formidler forkerthed ved original adfærd. Den etiske funktion relaterer sig derfor til to virkeligheder. Den ene er rationel og bygger på det moralske fundament, vores patriarkalske samfund har skabt, mens den anden er psykologisk og spirituel og bygger på den etik, der relaterer sig til selvet. Jeg plejer at sige til de studerende, når de træner deres kontaktevne til forskellige typer af klienter, at alle kneb gælder. At de skal reagere ud fra kroppens intuition mere end ud fra det, de tænker. Det ligger i, at de er på ukendt land, i og med at alle relationer er forskellige, og de må derfor stole på sig selv mere end på et dogme. Denne frihed i terapien bygger dog på, at den studerende har gen-etableret forholdet mellem jeget og selvet, fordi de ellers oplever, at de ikke kan mærke kroppen godt nok til at vide, hvordan de skal reagere i forhold til klienten, og så handler de ud fra det, de tror, der forventes af dem.

Jeg tror, dette er et af hovedpunkterne i etiske overvejelser inden for psykoterapi, og det, som gør emnet komplekst at beskrive, for vi har hele tiden at gøre med to ofte modsatrettede moralske værdisæt. Den etiske terapi bygger altså på terapeutens kompromis mellem den kollektive moral og så den indre frihed til at kunne forholde sig originalt og selvstændigt til klienten, baseret på terapeutens egen jeg-selv relation.

DET INDRE SELV-OMSORGS SYSTEM

Når barnet bliver set og mødt i sit følelsesmæssige udtryk af en ydre omsorgsgiver, indoptages dennes adfærd som en del af personlighedens dannelse. Hvis moderen har været afvisende, fraværende eller på anden vis ikke har spejlet barnets umiddelbare sunde narcissistiske behov for kontakt 'godt nok', vil barnet projicere den 'onde' mor ud i verden og dermed skabe en splittelse mellem den indre og den ydre virkelighed. Splittelsen har til formål at beskytte barnet mod de negative følelser af skam, som ellers vil true jegets integritet indefra. Kalsched (2013) kaldte denne udviklingsproces for dannelsen af et 'selv-omsorgs' system. Det

paradoksale er, at dette mønster i psyken både fastholder splittelsen mellem det gode og det onde og dermed hæmmer individuationsprocessen og dels sørger for at undgå gentagelser af de tidlige afvisninger. Skammen over at være uelsket og ude af stand til at fastholde moderens gode opmærksomhed spaltes væk fra bevidstheden og lever derefter sit eget liv i en 'anden virkelighed', hvorved livet kan udholdes.

I terapien møder vi dette 'selv-omsorgs system' som klientens – ofte ubevidste – forsvar mod integration. Et sådant forsvar kan udmønte sig i klientens uetiske opførsel i relation til terapeuten baseret på den manglende jeg-selv relation i klientens psyke.

Spørgsmålet er, om vi som terapeuter kan stille krav om etisk adfærd fra vores klienter, når nu denne er et udtryk for manglende jeg-selv kontakt, og hvor ligger i givet fald den enkelte terapeuts personlige grænse (og kompetence)? I en supervision kom netop dette emne op. Terapeuten oplever at blive brugt som en 'skraldespand' i et forløb, hvor klienten bare vil fortælle og beklage sig om alle de andre 'onde'. Terapeuten oplever, at klienten ikke ønsker at se på sig selv og sin egen andel i de beklagelige omstændigheder, og er bange for at presse klienten til noget, hun ikke ønsker, hvis hun insisterer. Det viser sig så, at klienten selv blev brugt som skraldespand af en mor, som overskred hendes grænser ved at inddrage hende i sine personlige problemer, og nu er det samme ved at ske i terapien, bare med modsat fortegn. Nu er det terapeuten, der oplever, hvordan det var for klienten at vokse op med mor. En klassisk modoverføringsreaktion nærmer sig. Hvad skal hun gøre? Hvordan kan hun motivere klienten til (igen) at påtage sig et ansvar, som hun ikke ønsker, og er det løsningen?

Jeg har selv oplevet at afvise en klient, som jeg ikke følte, at jeg kunne hjælpe, hvorefter hun blev så vred, at hun truede med alverdens ulykker. Som psykoterapeut vil jeg fastholde min frihed til at kunne henvise en klient til en anden, hvis jeg oplever, at min egen etik er truet. Jeg vil samtidig være nysgerrig på at undersøge de eventuelle begrænsninger i mig selv, der ligger til grund for denne beslutning, og det kalder på supervi-

Vibeke Skov: Maske i glas.

sion som en uundgåelig del af terapeutisk arbejde. Jeg tror, det er vigtigt ikke at dømme hverken klienten eller mig selv, når modoverføringer er aktive. Men i stedet undersøge relationen med øje for barnet i os begge.

ETIK OG DE TO VIRKELIGHEDER

I en terapeutisk praksis opererer vi altid med to forskellige virkeligheder. Den konkrete virkelighed, hvor klienten er motiveret til at ville forandre sig i håbet om at få en bedre livskvalitet, og den psykiske virkelighed, hvor klienten føler sig truet ved forestillingen om at genopleve den uelskede del af selvet i terapien. Kalsched (2013) taler om den trygge relation i terapien som en forudsætning for, at det selv-beskyttende system 'kan gå væk' og det forviste indre barn træde frem.

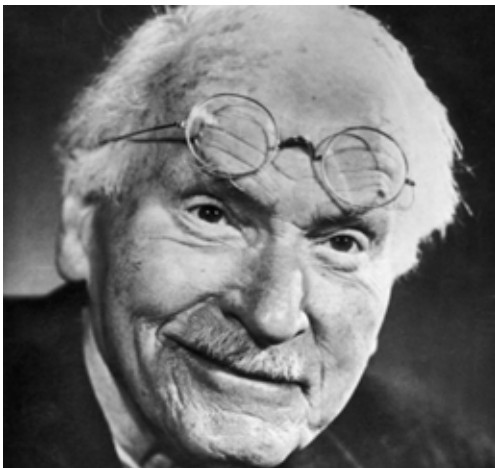
En klient havde i mere end 30 år arbejdet med omsorgssvigtede børn, og da hun skulle udtrykke sit eget indre barn i terapien, var det låst inde bag en stor jerndør. Hun fortalte, at barnet selv havde nøglen, men døren var for tung til, at hun ved egen hjælp kunne skubbe

den op, så hun kunne komme ud. Da klienten (som sidder over for barnet, der er symboliseret ved to trommer og et stolehegn omkring sig) bliver spurgt, om hun vil hjælpe barnet ud, siger hun, at det er bedst for barnet at forblive indespærret, fordi verden derude er farlig, og hun er bange for, at barnet vil blive såret igen.

I den ene virkelighed beskytter hun barnet mod en farlig ydre verden, mens hun i den anden virkelighed afviser barnets længsel efter frihed.

I et andet eksempel blev afvisningen af det indre barn først projiceret ud på gruppen (som ikke forstod hende og de behov, hun havde) og til sidst på mig som leder af gruppen. Jeg skulle have banket på døren i pausen for at høre, hvordan hun havde det. Have brugt en moderlig fremfor en faderlig attitude, men missede timingen og undervurderede hendes modenhed til selv at tage kontakt.

Udvikling i gruppe stiller større krav til det indre barns modenhed end udvikling i et individuelt forløb, og nogle gange skal vi måske blive bedre til at opdage det

”Jung var optaget af splittelsen mellem den kollektive moral og selkets stræben mod helhed og anså det uetiske i mennesket for at være et resultat af adskillelsen mellem jeget og den forviste del af selvet, som Jung betegnede ’skyggen’. Skyggen er alt det, som jeget ikke vil vedkende sig, og lever som en anden personlighed i den ubevidste del af psyken med den modsatte etik end jegets. Ved særlige lejligheder kan skyggen aktiveres og overtage kontrollen over bevidstheden ... Etik kan derfor ikke alene måles ud fra jegets bevidste indstilling og almindelige adfærd, men må inddrage forholdet til skyggens mindre etiske sider. Den praktiserende terapeut må derfor have et ’godt nok’ kendskab til sine egne skyggesider for at undgå uetisk adfærd i samspil med klienten ...

indre barns modenhed i forhold til den bedst mulige ramme for videre udvikling.

Mange af de studerende, der starter en psykoterapeutisk uddannelse, har i større eller mindre grad selv været udsat for omsorgssvigt i deres liv. For mange er disse oplevelser netop motivationen til at ville hjælpe andre, fordi de derved indirekte kan hjælpe deres eget indre barn fra oplevelser af forladthed, indre tomhed eller dårligt selv-værd. I praksis betyder det, at terapeutens eget forviste selvbillede meget let kan føres over på klienten, som netop ofte kommer med problematikker, der kan henføres til tidlige svigt. Problemet i relation til etik opstår, hvis terapeuten ikke opdager, at det sker. Hvis der ikke er en bevidst genkendelse af tilstande som tomhed, sorg, vrede eller skam, vil terapeuten ofte få ambitioner på klientens vegne med hensyn til at 'løse problemet'. Terapeuten vil ikke være i stand til at mærke klientens emotionelle tilstand via sin egen sanselige indlevelse i klientens følelser, fordi kroppen er fraværende i terapeutens bevidsthed.

Når terapeuten bruger det terapeutiske rum som en kompensatorisk aktivitet, der har til formål at fastholde terapeutens egen indre splittelse, kan denne praksis i jungiansk betydning henføres til uetisk praksis. Klientens følsomhed og sansning af terapeutens forsøg på at komme 'af med' uelskede sider i sig selv vil klienten i værste fald udleve for terapeuten, hvilket selvfølgelig ikke fremmer klientens udvikling. Vi kender dette scenarie fra familieterapien, hvor børn identificerer sig med forældrenes u-integrerede skyggesider, som om det var deres egne.

For at undgå modoverføringer og sikre etisk adfærd må terapeuten igen distancere sig fra sin klient og observere både sig

selv og den anden ved brug af tænkefunktionen. Solomon (2007) kalder denne proces for 'etisk refleksion'. Knox (2003) beskriver den refleksive funktion som vores evne til at vurdere kvaliteten og meningen med vores oplevelser. For at terapeuten kan træde ud af den sanselige fusion med klienten, må terapeuten begynde at undre sig over, hvad der sker, fremfor blot at opleve det.

Brugen af tænkefunktionen i psykoterapi har længe været underlagt følefunktionens betydning. Som om oplevelsen og indlevelsen i klientens liv har større terapeutisk værdi end forståelsen af samme. Jeg tror, det er vigtigt at bruge både tænkning (hoved) og følelse (krop), når det handler om terapeutisk effekt og etik. Især hvis vi bruger de to funktioner i forhold til hinanden og ikke imod hinanden. Så vil vi også bedre forstå vores egne reaktioner i terapien og bruge indsigt til at forbedre vores kompetence.

Vi kan se denne splittelse mellem hoved og krop som en opdeling i de kognitive terapier baseret på tænkning og venstre hjernedels processer over for de emotions-fokuserede terapier baseret på mere kropsorienterede metoder og højre hjernedels processer. Når vi sammenstiller denne splittelse inden for psykoterapi med den viden, vi har i dag omkring forandringsprocesser, så vil vi kunne basere etisk funderet psykoterapi på en integration af både følelse og tænkning (Schoore 2012).

HVORDAN FORANDRER VI OS?

Selve forandringsprocessen, som skal føre klienten ud af en tilstand og ind i en anden, sker via det, som Jung kalder for 'den transcendent funktion'. Den transcendent

"Jeg tror, det er vigtigt at bruge både tænkning (hoved) og følelse (krop), når det handler om terapeutisk effekt og etik. Især hvis vi bruger de to funktioner i forhold til hinanden og ikke imod hinanden. Så vil vi også bedre forstå vores egne reaktioner i terapien og bruge indsigt til at forbedre vores kompetence.

funktion i psyken aktiveres, når vi er på kanten af kaos, fordi et modsætningspar som fx det gode og det onde selv-billede er til stede i bevidstheden samtidig. Når det venlige jeg erkender den uvenlige skygge, som også bor indeni én, hvem er man så egentlig? Er man venlig eller uvenlig? Og kan man rumme usikkerheden længe nok til, at den transcendent funktion kan få tid til at gøre sit arbejde færdigt?

Den nye (tredje) position i bevidstheden skabes ud af fusionen mellem det bevidste og det ubevidste aspekt og indfinder sig som en uforudsigelig forløsning på en given konflikt. Uforudsigelig, fordi den indeholder både et rationelt og et irrationelt aspekt og derfor ikke kan løses af jeget alene. Terapeuten kan heller ikke erstatte klientens transcendent funktion ved at give klienten gode råd til, hvordan konflikten kan løses. Kun klientens eget selv kan anvise forslag til forandring igennem pludselig erkendelse, symboloplevelse eller drømme. *"The transcendent function ... operates through symbol creation."* (Solomon 2007 s.232). Psykens symbolskabende evne er dermed nøglen til psykens forandringsprocesser, fordi symbolet forener det kendte med det ukendte og anviser en vej ud af den polære spænding i psyken. I en terapeutisk uddannelse vil den studerende i bedste fald erfare, hvordan denne funktion opererer, igennem eget symboliserende arbejde. Det vil hjælpe den studerende til at forstå, hvordan den etiske attitude i arbejdet med andre beror på tilliden til klientens egen evne til at forandre sig via aktivering af den transcendent funktion.

Terapeutens vedvarende tillid til den transcendent funktion igennem supervision og egen individuation må derfor inddrages i etiske overvejelser, for at terapeuten ikke handler ud fra en idealiseret forestilling om egen betydning for klientens fremskridt i terapien baseret på den kollektive morals værdier. Solomon anviser supervision som en metode til vedligeholdelse af den etiske funktion (2007).

SKAM I DET TERAPEUTISKE RUM

Skam er en tilstand, der er meget lidt beskrevet i den psykoterapeutiske litteratur, men de følger, som skam

efterlader i den enkeltes liv, kan være overvældende. Meget ofte er den skamfulde del af selvet forvist til den anden virkelighed sammen med de scener fra livet, hvor man oplevede skammen i samspil med en anden. Udviklingsmæssigt set indfinder skammen sig, når vi gøres forkerte, og som en afvisning af de to positive affekter, glæde og interesse (Sanderson 2015; Kaufman 1989). Afhængig af afvisningens intensitet og gentagelse over tid vil skamoplevelser internaliseres og føre til, at jeget afviser de forviste skamscener for at undgå at huske og mærke den forfærdelige oplevelse af ikke at have nogen værdi. Skammen kommer dermed til at lukke for kontakten til selvet i større eller mindre udstrækning og i stedet udvikles en 'som om' personlighed, som beskyttelse mod de skamfulde oplevelser (Kalsched 2013). Heling af terapeutens egen skam er derfor vigtig med hensyn til udvikling af en selv-baseret terapeutisk identitet frem for en mulig 'som om' personlighed og efterligning af en idealiseret lærer.

Det centrale i den jungianske forståelse for klient-terapeut forholdet er, at både terapeut og klient udvikler sig igennem det terapeutiske samspil. Terapeuten bringer sit eget autentiske selv i spil sammen med klienten, og dermed oplever klienten at få en værdi for terapeuten, hvilket kan være med til at hele skam.

Ubearbejdet skam hos terapeuten kan i værste fald gå ud over klienten pakket ind i bedrøvelighed, manglen på spejling eller fortolkende adfærd.

DEN TERAPEUTISKE METODE

Udover den egenterapeutiske udvikling, som den studerende gennemløber med henblik på at undgå modoverførsreaktioner i terapien, er der selvfølgelig spørgsmålet om selve metoden, som terapeuten anvender som et redskab i terapien. Jeg tror, det er vigtigt, at den terapeutiske metode afspejler det teoretiske paradigme, som terapien bygger på, og det varierer fra skole til skole. I denne artikel baserer den psykoterapeutiske metode sig på Jungs begreb om selvet, og metoder, der henvises til, inkluderer derfor aktiviteter, som kan bringe klientens jeg-selv relation i samspil. Jung kaldte denne

metode for aktiv imagination, hvilket refererer til en praktisk dialog med personer/symboler i den anden virkelighed. Det vil sige metoder, der knytter sig til begge de to virkeligheder, som er til stede i det terapeutiske rum. Det konkrete sprog fra jegets virkelighed sammen med det symbolske sprog fra selvets virkelighed.

En anden vigtig del i den jungianske metode er ekster-naliseringen af den anden virkelighed, så den ikke over-vælder jeget indefra, men igennem billeddialoger kan integreres i det tempo, som jeget kan tåle (Jung 2009).

Sammenhængen mellem teori og metode er med til at skabe en forståelse for en nuanceret brug af terapeutiske redskaber, så det passer til klientens behov for udvikling og ikke omvendt. Udfordringen ligger i at bevare et kreativt samspil mellem teori og metode, så teoretiske formler ikke styrer den terapeutiske proces, eller der mangler mulighed for at distancere sig til de følelsesmæssige oplevelser sammen med klienten.

Jeg tror, det mest udfordrende for den studerende i træning er at slippe kontrollen undervejs i terapien og ikke vide, hvor processen bevæger sig hen, i tillid til at klientens selv vil 'vise vejen'. Det er her, at brugen af det symbolske udtryk kan inddrages som en måde aktivt at forholde sig til det ubevidste på og dermed tillade selvet at blive hørt. Angsten for ikke at være 'god nok' som terapeut dækker ofte over en ubearbejdet skam, som kan føre til uetisk (kompenserende) adfærd hos terapeuten. Argumentationen i denne artikel er vigtigheden i, at den studerende i en terapeutisk uddannelse får mulighed for at reflektere over egne skam-relaterede mønstre som en del af god uddannelsespolitik.

AFSLUTNING

Som fremhævelse af et par essenser vedrørende etik i psykoterapi, samt hvordan vi som uddannelsesansvarlige kan være med til at sikre et sådant fundament hos de studerende, kan nævnes nogle af de 'træningstemaer', som er beskrevet i denne artikel:

1. Terapeuten må kunne spejle klientens virkelighed uden at forsvare sin egen.

2. Terapeuten må kunne veksle mellem en kvindelig og en maskulin attitude til klienten afhængig af klientens modenhed.
3. Terapeuten skal lære at gebærde sig i to virkeligheder. Den ene rationel og den anden symboliserende.
4. Terapeuten skal kunne tåle at mærke klientens emotionelle tilstand i egen krop, indtil klienten er klar til selv at vide af den.
5. Terapeuten skal kunne bruge både tænkning og følelse i terapeutiske processer.
6. Terapeuten skal have kendskab til den transcendent funktion i psyken for at have tillid til klientens evne til at hele sig selv.

LITTERATUR

- Jung, CG (2009). *The Red Book*. New York. Norton Publ.
- Kalsched, D (2013). *Trauma and the Soul*. East Sussex, Routledge.
- Kaufman, G (1989). *The Psychology of Shame*. New York, Spinger Publ.
- Knox, J (2003). *Archetype, Attachment, Analysis*. East Sussex, Routledge.
- Sanderson, C (2015). *Working with Shame*. London, Jessica Kingsley
- Schore, AN (2012). *The science of the Art of Psychotherapy*. New York. Norton Publ.
- Skov, V (2015). *Integrative Art Therapy and Depression*. London. Jessica Kingsley.
- Solomon, HM (2007). *The Self in Transformation*. London, Karnac.

Vibeke Skov, ph.d. Født i 1954. Leder af Institut for Kunstterapi siden 1987. Uddannet cand.psych. med speciale i psykologisk kreativitet. MPF. Privat praksis. Udøvende glas- og billedkunstner.

SAMFUND, ETIK OG PSYKOTERAPI

Tekst: Jørgen Groth

Jeg bliver mere og mere overbevist om, at den samfundsmæssige kollisionskurs – øget forurening, resourceknaphed, manglende bæredygtighed, klimaændringer mv. – bl.a. er forbundet med fravær af etik. Etik forstået som værdimæssig stillingtagen til livet. Fraværet af etik i samfundsstyringen viser sig efter min mening primært ved en manglende helhedsopfattelse. I denne artikel vil jeg pege på nogle forbindelseslinjer mellem samfund, etik og psykoterapi.

Det er min opfattelse, hvilket jeg vil forsøge at indkredse i det følgende, at er vi splittede og usammenhængende, altså uden integritet, og er vi ikke til stede i nuet, har vi svært ved at mærke rigtigt eller forkert i situationen. Derimod vil værens-oplevelser (jeg har integritet og er til stede i nuet) føre til større opfattelse af sammenhænge, mening, nødvendighed og sandhed, altså værdier, og dermed til en øget etisk holdning (Aadland 2000; Maslow 1959, 1976; Merleau-Ponty 1978; Løgstrup 1956).

Vi lever i et fællesskab, og jeg mener, at vi som borgere, medmennesker og psykoterapeuter har et medansvar. Dette rejser flere aspekter:

1. Hvad er grundlaget for fraværet af etik i den offentlige politiske og økonomiske debat?
2. Hvad kan de psykoterapeutiske uddannelsessteder gøre?
3. Hvad kan psykoterapeuter gøre?

BEVÆGELSE MOD ET ETISK FUNDAMENT

Det er givtigt at bruge erfaringerne fra psykologi og psykoterapi til at indkredse grundlaget for etisk stillingtagen. Min påstand er: For at opleve helhed må jeg være hel. For at erfare værdier må jeg være. Dette vil jeg forsøge at begrunde således: Jeg beskriver i det følgende et psykoterapeutisk forløb. Processen er refereret meget kort. Reelt er der tale om en proces, der strækker sig over et stykke tid.

En klient, en mand på ca. 40 år, er i en terapeutisk session og arbejder med sit forhold til børnene, ægtefællen og til arbejdet. På et tidspunkt bringer han en drøm ind i sessionen og bruger denne i terapien. I drømmen optræder en dreng på ca. ni år. Klienten opdager snart, at drengen er hans egen indre til dels forstødt dreng, og klienten arbejder derefter med at integrere drengen i sig. Jeg spørger på et tidspunkt klienten, om drengen i manden kan lære den voksne noget. "Ja," siger klienten, "via drengen i mig véd jeg, hvad der er rigtigt, og hvad der er forkert for mig." Senere i terapien arbejder klienten med en omvurdering, nu begrundet i kvalitet, af sit forhold til sit job, sine børn, sin ægtefælle og sine forældre. Bl.a. siger klienten på et tidspunkt. "Jeg kan mærke nu, at det er forkert af mig at vægte mit job og min karriere så højt. Nu har jeg ikke så meget brug for den prestige og den sikkerhed, det giver. Jeg har mistet kontakten med naturen. Jeg har mere brug for og lyst til at være sammen med børnene og med min kone, det savner jeg."

Denne omvurdering, som var funderet i kvalitet, havde sit ud-

”Dannelse består helt overordnet set af to dele. Dels en individualisering, hvor det gælder om at blive sig selv, og dels en socialisering, hvor det gælder om at blive bevidst om, at man er en del af en større sammenhæng. Det er efter min mening netop her, det halter: Vi er alle sammen ikke tilstrækkeligt ’hjemme hos os selv’, og derved kan vi ikke mærke, opdage, vide rigtigt/forkert. Og vi er ikke nær nok bevidste om, at vi er en del af en større sammenhæng: naturen, menneskeheden og kloden.

spring i hans kontakt med og integration af drengen i sig. Drengen var for ham så at sige følelserne og fodfæstet i livet, udtrykte han. Med drengen i sig oplevede manden en følelse af helhed. Og via dette fodfæste, denne helhed, var det klientens opfattelse, at han fik et (øget) etisk forhold til sit liv, sine handlinger og til sine omgivelser.

Processen foregår ikke så hurtigt som beskrevet her. Fx er klientens tilnærmelse til drengen i sig langsom, og ligeledes sker hans omvurdering af sit liv gradvist.

I parentes kan jeg fortælle, at klienten ved begyndelsen af sin terapi var partner i et stort udenlandsk konsulentfirma. Hans terapi begyndte oprindeligt på baggrund af, at et af hans børn, en dreng, var blevet voldsomt forulempet i en børneinstitution. Klienten havde fundet det nødvendigt at gå i terapi med dette, men hans fokus udvidede sig som tidligere nævnt gradvist til at omfatte hele familien. I sit terapeutiske arbejde forestillede han sig på et tidspunkt at han ’var’ sønnen. Via denne identifikation med sønnen opdagede han, hvor forsømt og alene sønnen var og havde været i mange år. Samtidig – og det er en vigtig pointe her – opdagede han via sin drøm sit eget indre, forsømte barn.

Jeg kan også fortælle, at klienten ophørte med at være partner i firmaet, og ved slutningen af sin terapi var han ansat som almindelig medarbejder i en international humanitær organisation.

Dette er ifølge min opfattelse et eksempel på, hvorledes den psykoterapeutiske proces hos klienten er en bevægelse mod øget etisk fundament – større mulighed for etisk stillingtagen – og dermed et bedre grundlag for at træffe valg. Denne bevægelse er det vigtigste aspekt ved psykoterapi, fordi psykoterapi basalt handler om at afklare, hvordan det er rigtigt for den enkelte at leve livet.

EN HELHED

Gestaltterapi er efter min mening en psykoterapeutisk retning, der kan uddybe dette aspekt i psykoterapien. Dette vil jeg begrunde med følgende: I den gestaltterapeutiske proces ses individet i dets sammenhæng, som en helhed – individet kan ikke adskilles fra sine omgivelser (Gestaltterapiens feltteori; Yontef 1993; Hostrup 2009). Vi lever i kontaktfladen mellem jeg/ikke-jeg. Endvidere ser gestaltterapien systemet individ/omgivelser som et åbent system, hvor der udveksles energi og informationer. Dette er vigtigt – netop fordi grundlaget for den psykiske lidelse eller den psykiske malfunktion (meget ofte) består i, at individet har formodninger og forudfattede meninger om sig selv, verden og dens beskaffenhed. Og disse meninger former og filtrerer informationer med en ikke-dækkende selv- og omverdensopfattelse til følge.

Gestaltterapien er fænomenologisk. Mennesket skal tages for pålydende – individet har (er) sin egen sandhed.

Gestaltterapien understreger opmærksomhed på processen. Derved fokuseres på det, der er, i stedet for det, der kan

være. Væren kan kun opleves i nuet og ud fra den, jeg er. Nuet er altså målet og midlet. Det er målet, fordi nuet er det eneste virkelige. Det, der har været, er ikke mere, og det, der kommer, er ikke kommet endnu. Og det er midlet, fordi opmærksomhed i nuet afdækker karakteren af individets opfattelse af verden og af individets selvopfattelse. Tilstedeværelse i nuet er en forudsætning for oplevelsen af, hvem jeg er, og hvad jeg laver.

TILSTEDEVÆRELSE I NUET

Nuet viser også øjeblikkets virkelighed og flygtighed. Dette kan opleves som lykke og tragedie, og det er et af individets grundvilkår.

Denne oplevelse kan føre til et indre krav om nødvendighed: Efter dette er der ikke mere tid til det hele. Ved opmærksomhed i nuet bliver det klart for klienten, om denne søger det 'hinsidesliggende', det potentielle og drømmen – og derved bevæger sig bort fra det faktiske, bort fra nuet.

Individet må, for at få bevidsthed om egne valg, værdier, handlinger mv. og for at få relevante, brugbare informationer fra omverdenen, have opmærksomhed i nuet, for det er i nuet, alt foregår.

Den måde at være på – at være ved det, der er – har efter min opfattelse en undervurderet betydning. En betydning, vi ikke opdager, fordi vi ofte vil videre.

I et digt, *Hemmeligheder*, tilegnet Asger Jorn, taler Jens August Schade om den kraft, den værdi, den rystelse, der ligger i det, der er (Jorn 1979):

Jeg kan se
Himlen aaben,
der er ingen lukkede Døre
for mig.
Men bagved de aabne Døres
Hemmelighed
er der ting,
saa du ville ryste i Jubel
og Sindsbevægelse.
O, Gud hjælpe dig.

I oplevelsen af nuet ligger en ubønhørlighed, som både er berigende og skræmmende. Berigende, fordi den faktiske verden åbner sig for os. Der er noget, vi ikke kan komme udenom, og denne klarhed giver sikkerhed og oplevelse af rigdom. Skræmmende, fordi vi opdager, bordet fanger. Indsigt i nødvendigheden rejser nogle krav. Efter dette er der ikke mere tid til det hele.

GESTALTTERAPIEN CENTRAL I FORHOLD TIL ETIK

Hjørnestenene i gestaltterapien er opmærksomhed, her og nu, valget, ansvar, og at vi findes i relation. Dette er centrale begreber i forhold til etik.

Da jeg kun kan føle og fornemme det faktiske, er opmærksomhed i nuet og refleksion over dette uløseligt forbundet, for at jeg overhovedet kan indkredse nogets betydning. Via at individet skaber sig 'subjektstatus' – jeg véd, at jeg er, og hvad jeg er (og det er altid konkret i en situation) – skaber det sig samtidig grundlaget for etiske valg (Maslow 1954, 1984).

Værens-oplevelser er vigtige. Individer, der har haft disse, giver udtryk for meget markante værdiopfattelser. I værens-oplevelserne tales der om en opfattelse

af verden (og individets selv), som det er. Opfattelse af dette faktiske er samtidig opfattelsen af værdi.

At verden og individet opfattes, som det er, betyder ikke, at det ikke kan laves om eller ændres, men at startstedet er det, der er. Især er det vigtigt at fremhæve, at jo mere faktisk, noget opfattes, inkl. individets selv, jo mere opfattes de iboende værdier/mening knyttet til relationen individ-noget. Hvilket vil sige, at nødvendighed, behov, krav og værdier er egenskaber ved relationen mellem individet og kendsgerningerne – mellem subjekt og objekt – det være sig begivenheder, personer eller ting.

Subjekt og objekt (og værdierne/meningen knyttet til denne relation) konstituerer basalt hinanden. Det viser sig, at det er nødvendigt for at mærke, for at observere disse værdier, denne mening, at individet er til stede og har sin opmærksomhed rettet mod sig selv i den konkrete situation. Individet er vidne til sig selv i situationen. Dermed er der mulighed for en større opfattelse af sammenhænge, mening, nødvendighed og sandhed (Aadland 2000, Maslow 1984, Merleau-Ponty 1978; Løgstrup 1956).

HELHED OG VÆREN

Med eksemplet om klienten i indledningen så vi, at han oplevede: "Ja, denne lille dreng er en del af mig." Da han integrerede drengen i sig, kunne han via denne helhed mand-dreng mere end før føle, sanse, at det og det er godt, og det og det er dårligt – både i det nære privatliv og i det større arbejds- og samfundsliv. Han blev vidne til sit liv. Som han sagde: "Nu ved jeg, hvordan jeg er i verden." Han havde nu et udgangspunkt for at mærke en mening og en retning.

Lad mig understrege, at eksemplet viser en mand, der bliver 'subjekt' via sin opdagelse og integration af sin delvist afviste indre dreng. Det vigtigste er ikke det indre barn, det er et eksempel. Det vigtige er oplevelsen af helhed og væren – at vinde subjekt-status, integritet. At 'få sig', eller at 'komme hjem'.

I sidste ende træffes alle beslutninger af individer. Det er mennesker, der handler. Ansvar for kortsigtede og partielle beslutninger falder tilbage på den enkelte i den konkrete situation. Etik er konkret og situationsfunderet.

Det ydre grundlag for etik er faldet væk i vores samfund. Det er nødvendigt at genindføre grundlaget dér, hvor etikken er funderet – det indre grundlag: I det subjektive menneske i den konkrete situation. Svaret på etiske spørgsmål skifter gennem historien og peger i moderne tid på den enkelte (Aadland 2000).

NATURVIDENSKABELIGT VERDENSBILLEDE

De erfaringer, jeg har gjort rede for i ovenstående, har efter min mening perspektiver, der rækker ud over psykoterapi og ind i bl.a. det politiske. Psykoterapi foregår i et samfund og er derved forbundet med dette samfund (Yontef 1993; Hostrup 2009).

I en tid, hvor der tales om,

- at samfundsudviklingen løber skævt (forurening, klimaændringer og ressourceødelæggelse),
- at det vigtigste kriterium ved stillingtagen til samfundets generelle udviklingsretning er økonomisk vækst,
- at økonomiske særinteresser sættes over helhedsbetragtninger (fx landbrugets og industriens be-

gunstigede stilling) og

- at det højeste mål ofte er: *konsum ergo sum* (jeg forbruger, derfor er jeg),
- er det nødvendigt at se på, hvordan det kan være, at det sker.

Dette foregår efter min mening i et samfund, hvor opfattelsen af kvalitet, de etiske dimensioner, ikke er tilstrækkeligt til stede. Den naturvidenskabelige virkelighedsopfattelse dominerer vores bevidsthed, nemlig

- at virkeligheden kan opfattes objektivt og partielt,
- at den rationelle tilgang til fænomenerne er tilstrækkelig, og
- at naturvidenskaben er det ultimative sandhedskriterium for en virkelighedsopfattelse.

Denne udelukkende naturvidenskabelige holdning vil reducere kvalitative, etiske aspekter som faktorer ved beslutninger.

Fravær af helhedsrelationer, både på det 'ydre' plan, mennesket-natur, og på det 'indre' plan, hele personen, dvs. integritet, medfører fravær af helhedsbetragtninger.

Med den virkelighedsopfattelse, der dominerer beslutningsprocesserne på både det politiske og på det personlige plan, er den naturvidenskabelige tilgang ikke tilstrækkelig. Vi mangler den helhedsfunderede tilgang.

Efterspørger vi etik, vil vi begynde at se i en anden retning end den gældende naturvidenskabelige.

Den anden retning omfatter bl.a. humanistiske værdier, åndelige, religiøse (ikke dogmatiske), spirituelle værdier og eksistentialistiske/filosofiske værdier (Engelbreth Larsen 2006; Maslow 1959, 1984; Løgstrup

1956; Buber 2004; Sartre 1972, 1984). "Alle mennesker kender en basal etik, uanset om de tror på Gud eller ej. Religionen er ikke en forudsætning for etikken" (Andersen 2016).

HVAD KAN DE PSYKOTERAPEUTISKE UDDANNELSESSTEDER GØRE?

Efter min mening må de psykoterapeutiske uddannelser tilrettelægges således, at de studerende får de bedste muligheder for at 'få sig tilbage', de bedste muligheder for 'at komme hjem' og de bedste muligheder for at opdage fællesskabet, opdage den anden. Hvilket, som jeg ser det, bedst vil ske ved høj prioritering af egenterapi i uddannelsen. Fx moduler med egenterapi i gruppe udført af en erfaren terapeut, jvf. mesterlære-princippet.

Når jeg skriver egenterapi, er det min erfaring, at denne med fordel foregår i gruppe. Det er min oplevelse og min erfaring, at både klienter og terapeuter arbejder bedre i grupper end i individuel terapi. Jeg kan ikke dokumentere dette, endsige henvise til bøger. Jeg henholder mig udelukkende til udsagn fra utallige psykoterapeuter, klienter og egne erfaringer som både terapeut og klient. Måske ét ord kan forklare det: synergieffekt.

Ydermere vil den terapeutiske proces i gruppen påvirke alle. Vi gør uundgåeligt noget ved hinanden, og det udvikler ople-

velsen af fællesskab hos os alle – vi er forbundne (Yontef 1993; Hostrup 2009).

Altså mindre undervisning og mere egenterapi. "Mindre, hvor der råbes vågn op ud over de studerende, og mere, hvor de studerende vækkes." (Frit efter Brecht). I denne proces har vi en indbygget hjælp. Vi rummer én fordring, at blive os (Løgstrup 1956).

Dannelse består helt overordnet set af to dele. Dels en individualisering, hvor det gælder om at blive sig selv, og dels en socialisering, hvor det gælder om at blive bevidst om, at man er en del af en større sammenhæng (Garff 2016). Det er efter min mening netop her, det halter: Vi er alle sammen ikke tilstrækkeligt 'hjemme hos os selv', og derved kan vi ikke mærke, opdage, vide rigtigt/forkert. Og vi er ikke nær nok bevidste om, at vi er en del af en større sammenhæng: naturen, menneskeheden og kloden.

HVAD KAN PSYKOTERAPEUTEN GØRE?

Psykoterapeuten må i sin praksis være 'hjemme hos sig selv' og samtidig kunne se 'den anden'. Derved er en etisk funderet praksis mulig (Kopp 1989).

En praksis funderet på den måde er nødvendig af to grunde. For det første har psykoterapeuten nu mulighed for at ud-

"Efter min mening må de psykoterapeutiske uddannelser tilrettelægges således, at de studerende får de bedste muligheder for at 'få sig tilbage', de bedste muligheder for 'at komme hjem' og de bedste muligheder for at opdage fællesskabet, opdage den anden. Hvilket, som jeg ser det, bedst vil ske ved høj prioritering af egenterapi i uddannelsen."

øve sin praksis etisk ansvarligt. At virke ansvarligt i situationen. ('At svare lig': at svare passende i forhold til situationen). For det andet har psykoterapeuten nu også mulighed for at være en tilstrækkelig god model for klienten.

Efter min mening og erfaring er det sidste vigtigt, da klienter kan komme i terapi på grund af personlige vanskeligheder, som opstår ud fra skadede eller ufuldstændige selv-objekter hos klienten, internaliseret fra ikke-god-nok 'betydningsfuld anden' (Groth 2014). Med deraf følgende kontaktvanskeligheder.

Da psykoterapeuten via den terapeutiske proces internaliseres i klienten, er det vigtigt, at hun/han er (tilstrækkeligt) 'sund', dvs. er 'hjemme hos sig' og kan se den anden (Buber 2004).

Efter min mening er psykoterapi i sit væsen en relation mellem to mennesker. Man kan også tale om et kærlighedsforhold. Bl.a. derfor er psykoterapi virksom. For i relationen at gøre netop det, som situationen kalder på, må terapeuten 'være', i stedet for at 'gøre'.

Ovenstående – den psykoterapeutiske uddannelse og psykoterapeutens virke – foregår i et samfund. I den udstrækning, at etik (det enkelte menneskes handling funderet i etik) er mere til stede, også i den psykoterapeutiske relation, vil det i en eller anden udstrækning slå igennem i samfundet.

LITTERATUR:

- Aadland, E: Etik, dilemma og valg. Dansk Psykologisk Forlag 2000.
Andersen, S: Religiøs eller ikke religiøs etik? Kristeligt Dagblad 23/3 2016.
Buber, M: Jeg og Du. Hans Reitzel 2004.

- Garff, J: Dannelse er at komme til sig selv. Kristeligt dagblad 7/3 2016.
Groth, J: Drømmearbejde. Frydenlund 2014.
Hostrup, H: Gestaltterapi. Hans Reitzel 2009.
Jorn, A: Tegninger. Silkeborg Kunstmuseums Forlag 1979.
Kempler, W: Oplevelsesorienteret psykoterapi. Apostrof 1983.
Kopp, S: Back to One. Science and Behavior Books 1989.
Larsen, R Engelbreth: Hvad er humanisme? 2006. Humanisme.dk
Løgstrup, KE: Den etiske fordring. Gyldendal 1956.
Maslow, AH: The Farther Reaches of Human Nature. Penquin Books 1978.
Maslow, AH: Psychological Data and Value Theory. I Maslow, AH (ed.): New Knowledge in Human Values. Oxford, England 1959.
Maslow, AH: På vej mod en eksistenspsykologi. Arnold Busk 1976.
Maslow, AH: Religion, Values and Peak-Experiences. Penquin Books 1984.
Merleau-Ponty, M: Phenomenology of perception. Routledge & Kegan, New Jersey 1978.
Polster, E & M: Gestalttherapy integrated. Vintage Books 1974.
Sartre, J-P: Being and Nothingness. Methuen & Co. London 1958.
Sartre, J-P: Eksistentialisme er humanisme. Vintens Forlag 1984.
Sartre, J-P: Kunstneren og hans samvittighed. Gyldendal 1964.
Sartre, J-P: Transcendence of the Ego. The Noonday Press 1957.
Yontef, G: Awareness, Dialog & Process. The Gestalt Journal Press 1993

Jørgen Groth er cand. psyk. aut. og diplom. gestaltterapeut. Født i 1943. Har arbejdet med psykoterapi og drømmearbejde siden 1982. Medlem af Dansk Psykoterapeutforening siden 2001. Privat praksis i Hundested, underviser på Københavns Gestalt Institut mv. Har udgivet Drømmearbejde, Frydenlund 2014.

FOTO: S. VAN DEURS

ETIKKEN SKAL I FOKUS

Tekst: Gyrithe O'Neill Nielsen-Man

Psykoterapien har behov for statsanerkendelse

I et fag som vores, hvor vi sidder med personfølsomme oplysninger og detaljer om et andet menneskes inderste, må etikken med rette forventes at være i højsædet. Men hvordan taler man om etik i en profession, der stadig ikke har en standardiseret og statsanerkendt uddannelse – og dermed ikke et mindstekrav til uddannelsens længde og til det faglige og etiske indhold eller et krav til udøvernes faglighed og professionalisme?

Hvordan man end vender og drejer det, så er etik et vigtigt emne at tale om i sammenhæng med psykoterapi. Både fordi titlen 'psykoterapeut' desværre ikke altid borger for kvaliteten af terapeutens uddannelse, idet alle og enhver kan kalde sig psykoterapeut, selv med bare den mindste smule kendskab til psykoterapi eller endog helt uden, og ikke mindst fordi etik er så væsentlig en del af det at arbejde med mennesker og deres livskriser. Psykoterapeuter, der er optaget som medlem af Dansk Psykoterapeutforening, har jo alle en længe-revarende uddannelse bag sig, hvor etik både personligt og fagligt har stort fokus, ligesom man på den type uddannelse kommer bredt omkring med både selvudvikling og et omfattende pensum samt teori og praktik. Dermed er etikken også en del af vores uddannelse og vores måde at være psykoterapeuter på. Men hvad med dem, der ikke har uddannelse?

ET STORT ANSVAR

Dette ved 'almindelige mennesker' jo ikke. Jeg bliver til stadighed mødt med spørgsmål om, hvad psykoterapi er, hvad jeg laver, hvem og hvordan jeg kan hjælpe, og hvad jeg står for. Jeg synes naturligvis, at det, jeg laver i mit arbejde som psykoterapeut, er etisk forsvarligt, netop fordi jeg har en lang og grundig uddannelse bag mig. Jeg oplevede i alt fald, at etik, faglige såvel som menneskelige grænser, tillid og fortrolighed, ansvar

og respekt var væsentlige elementer i den uddannelse, jeg tog. Som veluddannet psykoterapeut er jeg mig mit ansvar meget bevidst. Det er andre menneskers liv og deres velbefindende, jeg sidder med i hænderne, og det synes jeg er et stort ansvar. Men selvom jeg har en bred fireårig uddannelse bag mig, er jeg langt fra udlært – det bliver man næppe nogensinde som psykoterapeut – og jeg er meget ydmyg over for den kunnen og indsigt, jeg møder hos mere erfarne psykoterapeuter.

ETIK ER MANGE TING

Men hvordan defineres etik i vores fag og i vores uddannelse? Etik handler jo ikke alene om tavshedspligt og fortrolighed mellem vore klienter og os. Det er også respekten for det delte og for den smerte, som klienterne kommer til os med, og det at de kan have tillid til min håndtering af deres liv og problematikker på en ikke-dømmende og fortrolig måde, uden hverken at belære dem eller løse deres problematikker for dem, men alene sammen med dem. For mig er etik desuden den 'rigtige' brug af empati og intuitionen til at gøre, hvad der er det rigtige for den givne klient i den pågældende situation inden for en moralsk ramme. Ligesom det også er at kunne bevare en professionel klient-terapeut relation og vide, hvordan man afslutter en session på en ordentlig måde.

Jeg mener helt klart, at det er nødvendigt, at vi holder fokus på etikken, for hvad sker der med den, når såkaldte psykoterapeuter uden den grundige uddannelse, som medlemmer af Dansk Psykoterapeutforening har, stadig har lov til at behandle mennesker i krise og med psykiske problemer? Derfor hilsner jeg det særdeles velkomment, at foreningens nye formand, Pia Jeppesen, har taget kontakt til sundhedsudvalgene i de forskellige politiske partier på Christiansborg, idet jeg

håber, det kan hjælpe til at sætte fokus på bl.a. det etiske behov, der er for at få den fireårige uddannelse til psykoterapeut gjort statsanerkendt.

De første tiltag til en ordning omkring de psykoterapeutiske uddannelser blev allerede lavet i 2003, hvor Sundhedsministeriet, Socialministeriet og Undervisningsministeriet blev enige om at udarbejde et fælles regelsæt, de såkaldte tværministerielle kvalitetskrav for private psykoterapeutuddannelser. Regeringen var dengang af den opfattelse, at det ikke var hensigtsmæssigt, at folk uden den fornødne faglige baggrund udøvede psykoterapi over for psykisk ustabile mennesker, men man ønskede på dette tidspunkt alligevel ikke at lave en statslig godkendt uddannelse eller indføre mulighed for en form for autorisation af de enkelte psykoterapeuter (*Kvalitetskriterier for private uddannelser til psykoterapeut 2004*¹).

STADIG INGEN STATS-LIG REGULERING

Da jeg for fem år siden startede på min uddannelse, som var og er godkendt under disse kriterier, blev der talt om, at det måske inden for en overskuelig årrække ville være muligt, at uddannelsen til psykoterapeut blev statsanerkendt. Det var i alt fald det, man formodede og håbede. Vi er dog stadig ikke kommet dertil, og efter nu 12 år med 'prøve-kriterier', kunne man jo stille sig selv spørgsmålet, om det stadig ikke er ønskværdigt med en regulering af området, og derefter hvorfor det endnu ikke er sket?

Så hvad gør vi, hvis vi vil have vores uddannelse statsanerkendt og dermed kunne opnå autorisation og få den blåstempling, som jeg synes, vi mangler for at kunne blive accepteret for det, vi kan, når vi taler om behandling med psykoterapi?

Kigger vi rundt til andre grupper i det danske sundhedssystem, kan man se, at kiropraktorerne har gennemgået en lignende udvikling, og her var det især pga.

et stærkt pres fra deres patientforening, at kiropraktorerne i Danmark endelig blev autoriserede (Jørgensen 2014). Så er det mon den vej, vi skal gå – at oprette en patientforening, der med medlemmernes erfaring for effekt af behandlingsformen kan tale vores sag og være vores ambassadører? I alt fald synes jeg, der i samfundsdebatten i dag er gode muligheder for at slå et slag for en statsanerkendelse af uddannelsen til psykoterapeut samt for en form for autorisation af veluddannede psykoterapeuter. Da Peter C. Gøtzches bog *Dødelig psykiatri og organiseret fornægtelse* udkom, var den en gevaldig cadeau til psykoterapiens fortræffeligheder, og bogen skabte vældig debat i medierne om bl.a. etik inden for behandling af patienter med psykiske lidelser.

ETIKKEN SKAL I FOKUS

Så lad os få en debat i gang på uddannelsesinstitutionerne og i medierne, og lad os qua vores arbejde slå et slag for, at etikken kommer i fokus hos politikerne og ikke bare som i dag på de seriøse, men fortsat private, uddannelser.

LITTERATUR:

Gøtzche, Peter C (2015): *Dødelig psykiatri og organiseret fornægtelse*. People's Press.

Jørgensen, Per (2014): *Kiropraktikkens historie i Danmark*. Syddansk Universitetsforlag.

Kvalitetskriterier for private uddannelser til psykoterapeut. Socialministeriet, Undervisningsministeriet og Sundhedsstyrelsen 2004.

Gyrithe O'Neill Nielsen-Man er certificeret psykoterapeut MPF. Hun er privatpraktiserende psykoterapeut i egen klinik og frivillig terapeut i Kvisten, Center for seksuelt krænkede personer.

¹ Kriterierne kan ses på <http://www.ft.dk/samling/20041/almdel/suu/bilag/106/128564.pdf> (red.)

VORES GODE HISTORIER SKAL FREM I LYSET

Tekst: Trine Skovgaard

Ved generalforsamlingen den 5. marts 2016 blev Pia Jeppesen valgt som ny formand for Dansk Psykoterapeutforening. Her fortæller hun om sine første måneder i formandsstolen og om det fremadrettede arbejde i bestyrelsen

Hvad har du brugt de første måneder som ny formand i foreningen på?

– Først og fremmest har jeg brugt tiden på at skabe et godt fundament for det fremadrettede arbejde i foreningen. Et godt samarbejde er vigtigt for, at vi når vores mål, og med nye medlemmer ombord i bestyrelsen og i udvalgene, har der derfor været brug for at få klarlagt organiseringen samt arbejds gange og -processer.

Derudover har jeg brugt en del tid på at tale med medlemmerne. Som ny formand har jeg mange ambitioner og idéer til, hvordan vi kan udvikle foreningen, og i den proces er medlemmernes input meget afgørende. Derfor har det været utroligt givende at høre medlemmerne fortælle om deres arbejdsliv og hverdag som psykoterapeuter, og ikke mindst, hvordan de ser og bruger foreningen – det er vigtige input, som jeg vil tage med i det fremadrettede arbejde. Det har bl.a. været meget inspirerende at høre om de mange forskellige sundhedsfremmende projekter, som medlemmerne er en del af i kraft af deres arbejde. De historier er vigtige for foreningens fremadrettede profilering og netop noget af det, vi kan fremhæve over for omverdenen.

Som en del af foreningens sundhedspolitiske arbejde har vi fået startet en møderække med sundheds- og psykiatriordførerne på Christiansborg, hvor vi blandt andet har fortalt dem om foreningen og vores hørings svar til loven om autorisation af sundhedspersoner. De har alle taget godt imod os og lyttet til vores forslag, så det tegner godt.

Hvad er dine ambitioner for foreningen?

– Som psykoterapeuter skal vi anerkendes for den værdi, vi har for samfundet. Foreningens medlemmer varetager en vigtig opgave med at hjælpe de mange danskere, der har det psykisk svært eller har en krise i deres liv, og det skal vi blive meget bedre til at fortælle omverdenen. Der skal skabes en bevidsthed om, hvad vi kan og står for, blandt både interessenter, politikere og i offentligheden generelt. Det gør vi blandt andet ved at blive en aktiv stemme i medierne og i den sundhedspolitiske debat. Men samtidig skal vi have fuldt fokus på sammenhængskraften og kvaliteten i det psykoterapeutiske arbejde. Forude ligger der derfor en vigtig og spændende opgave i at udvikle og forbedre tiltag, der kan styrke faget og medlemmernes kompetencer. Det handler både om at udvikle nye kursustiltag og opkvalificere tilbud og rådgivning til medlemmerne, men også om fortsat at styrke uddannelserne og sikre mulighed for efteruddannelse.

Med andre ord er det min ambition, at Dansk Psykoterapeutforening er og forbliver medlemmernes forening, men at vi udvider den interessevaretagelse, der

PIA JEPPESEN

59 år.

Uddannet som organisk psykoterapeut og certificeret Imago Relationship Therapist.

Arbejder som selvstændig psykoterapeut med parterapi og individuelle klienter.

Uddannet på CBS, hvor hun har læst HD i regnskabsvæsen og cand.merc.aud. Har en lang karriere bag sig inden for ledelse, HR og økonomi.

Bor i Rågeleje, er gift med Kim og har fire voksne børn.

for alvor kan rykke psykoterapeuterne mod en offentlig anerkendelse.

Hvordan vil du og bestyrelsen konkret arbejde mod at realisere disse mål?

– Hvis vi skal forfølge vores ambitioner, kræver det en stærk forening med høj faglighed, øget samarbejde, en øget kommunikationsindsats samt en skærpelse af foreningens sundhedspolitiske profil. For at opnå det er der behov for en konkretisering af fokusområder og indsatser.

Derfor vil vi udarbejde et arbejdsprogram på baggrund af den vedtagne strategi i 2015 og den opfølgende debat på generalforsamlingen i år. Der skal udpeges en række vigtige indsatsområder, som vi vil arbejde målrettet med frem mod 2018, så vi har en fælles retning og er ambitiøse. Det arbejde glæder jeg mig meget til at komme i gang med sammen med resten af bestyrelsen, udvalgene og ikke mindst sekretariatet.

Hvad, mener du, er de vigtigste indsatsområder for foreningen i de kommende år?

– Som formand ser jeg et stort udviklingspotentiale på flere planer, og derfor er der, som jeg ser det, mange vigtige indsatsområder at gå i gang med. Vi skal især have fokus på øget kvalitets- og kompetenceudvikling, så et medlemskab af foreningen fortsat kan være et kvalitetsstempel og klienternes garanti for tryghed i valget af en psykoterapeut.

Vi skal også styrke vores faglige position som forening og skabe bedre vilkår for medlemmerne gennem øget samarbejde og alliancer med politikere, private virksomheder, faglige organisationer og andre foreninger. Generelt og gennem konkrete initiativer. På den måde kan vi styrke psykoterapeuternes indflydelse og muligheder.

Derudover skal vi markere os i det sundhedspolitiske felt og i medierne. Som faggruppe er vi en broget skare, der både arbejder i det private, i offentlige og i liberale erhverv. Vores forskellige erhverv, baggrunde og grunduddannelser er en styrke, og det skal vi blive bedre til at anvende politisk og kommunikativt. For eksempel har langt de fleste af vores medlemmer en grunduddannelse inden for det sociale- og sundhedsfaglige område, hvilket gør dem kompetente inden for skole-, beskæftigelses- og det sundhedspolitiske område. Det kan vi blive bedre til at fortælle til omverdenen.

Hvordan kan medlemmerne hjælpe til med det?

– Det er afgørende for foreningens fortsatte udvikling, at medlemmerne bidrager med feedback, nye input og gode idéer. Hvis vi vil opnå et øget kendskab til psykoterapi og en anerkendelse af vores profession, kræver det, at vi kan fortælle alle de gode historier om vores arbejde og den forskel, vi gør for danskerne.

Jeg er rigtig glad for den dialog, jeg allerede har haft med mange medlemmer her i foråret, og i bestyrelsen og sekretariatet vil vi gøre vores til, at der også fremadrettet er mulighed for en mere direkte dialog. Selv glæder jeg mig til, at jeg i de kommende par måneder skal rundt i landet og møde endnu flere medlemmer og få indblik i deres arbejde.

MINDFULNESS I FAMILIEN

Myla & Jon Kabat-Zinn: Hverdagens små mirakler. Mindfulness for forældre. Dansk Psykologisk Forlag 2016. 411 sider, kr. 379.

Denne nye danske udgave af Jon og Myla Kabat-Zinn om "mindfulness for forældre" er gået lige ind i mit hjerte fra allerførste side, og allerede den første fortælling, hvor Jon i forordet fortæller om en særligt rørende oplevelse, han havde med sin unge søn, efter han var rejst på college, fik mine øjne i vand, fordi den rørte mig helt ind i sjælen med en genkendelighed af ubetinget kærlighed og forbundet-
hed, jeg har til mine egne børn, og som

jeg vil tro, at alle forældre har oplevet. Bogen både taler til mig som fagperson, som psyko- og familierapeut, som mindfulness/MBSR-underviser, og særligt fordi jeg selv arbejder med mindfulness til børn og unge i skoler og udbyder mindfulnesskurser til familier, og den taler til mig privat som mor til to teenagere.

I det moderne samfund er det at opdrage og varetage børn og unges trivsel og tarv ikke en værdsat og prioriteret opgave. Der er mange ting i konkurrence om den tid, vi bruger med vores børn; karrieren, økonomi, hus, materialisme, fritidsinteresserne, medier og teknologi – og børnene betaler prisen gennem deres afsavn efter nærværende forældre, som virkelig er til stede med dem. Der er mere end nogensinde før brug for mindfulde forældre, og denne bog bidrager med såvel det brede samfundsmæssige perspektiv som de helt lavpraktiske 'redskaber' henvendt til den enkelte, privat- som fagperson.

Hvis man så kortfattet som muligt skal forklare, hvad mindfulness for forældre handler om, er mindfulness ifølge forfatterne en evne vi alle besidder, som man kan kalde vores naturligt medfødte bevidsthed, der gør os i stand til at huske at lægge mærke til det, vi sanser, fornemmer, tænker og føler i hvert øjeblik. At være mindful som forældre betyder at prøve, om vi kan huske at bringe denne form for bevidsthed, nærvær, åbenhed og visdom til hvert øjeblik, vi har sammen med vores børn. Det forudsætter at vi praktiserer mindfulness, for at det har en gavnlig effekt.

Mindfulness for forældre handler om at holde os det forældreansvar for øje, at beskytte, sørge for sund næring,

trøste, vejlede og lære vores børn nye ting, være selskab for vores børn og rollemodeller samt være en kilde til betingelsesløs kærlighed og accept. "Hvis vi er i stand til at holde os dette enorme forældreansvar for øje og tilføre det en eller anden grad af mindfulness i nuet, som det udfolder sig, er der en større chance for, at vi som forældre foretager nogle hensigtsmæssige valg, der udspringer af en bevidsthed om, hvad vi kan give dette barn i netop dette øjeblik. Hvis vi tager udfordringen op, kan vi ikke blot gøre det, der er bedst for vores børn, vi kan også afdække og finde ud af – måske for første gang i vores liv – hvilke gode egenskaber, vi selv rummer inderst inde" (s.45).

Forfatterne forklarer mindfulness for forældre som tre sider i en ligebenet trekant med de tre hovedingredienser: *Selvbestemmelse*, *empati* og *accept*. Nøglen til mindfulness for forældre er først og fremmest at kunne give vores børn *selvbestemmelse*. Med dette forstås, at vi som forældre kan anerkende vores børn som de mennesker de er, på en måde så vi hjælper dem til at finde ind til deres 'sande skikkelse' og finde deres egen måde at gøre tingene på, så de som voksne kan leve i overensstemmelse med, hvem de virkelig er.

Derfor starter mindfulness forældre-
skab med mindfulness til os selv, vores egen selvbestemmelse, som dem vi er. At vi lærer så at sige "at være subjekt i vores eget liv, og ikke objekt i andres liv". Vi er rollemodeller for vores børn, og ved at kende til os selv, som vi er, kan vi ikke kun være autentiske forældre, der 'lever det vi siger', vi kan også hjælpe vores børn på deres vej til at blive dem, de er.

Når vi beriger vores børn med den selvbestemmelse, bliver de stærkere og mere robuste og lærer at møde verden, håndtere forhindringer og udvikle en indre styrke, tillid og selvtillid. Dette opstår, når man ved, at man er ubetinget elsket og accepteret, som den man er. Vejen dertil er at erkende og anerkende vores børns selvbestemmelse samtidig med, at vi respekterer vores egen. Det er her, bevidst opmærksomhed kommer ind i billedet som en mulighed for at opdage og give udtryk for vores egen sande natur som menneske og lære at leve i overensstemmelse med den.

Det er hårdt arbejde at være forældre, og det er særdeles hårdt arbejde at lære sig selv at kende, og mindfulness praksissen kræver en stor grad af vilje, tålmodighed, disciplin og intention, for at vi får sat os ned og praktisere den formelle som uformelle nærværstræning. Men det kan give os en evne til at være nærværende, at se og acceptere vores børn, som de er, og samtidig vise dem de bedste sider af os selv, når vi er sammen med dem. En af de kvaliteter, der udspringer af at praktisere mindfulness, er evnen til *empati*, som er den anden side i trekantmodellen, og som består af evnen til at være i stand til at stole på sine følelser, intuition og hjerte. "Når man først får børn, kommer man i kontakt med hele universet på en ny måde. Vores bevidsthed forandrer sig, rykker sig fra én måde at opfatte tingene på til en anden. Vi kan opdage, at vi pludselig føler et helt nyt håb, og at vi mærker og forstår andre menneskers smerte på en måde, vi aldrig før har gjort. Vores medfølelse har tendens til at vokse."

Den tredje side i trekanten er *accept*, som er en dyb indre erkendelse af, at tingene er, som de er, uanset om de er

sådan, som man gerne vil have, de skal være, og uanset hvor forfærdelige de måtte være eller tilsyneladende ser ud til at være i et givent øjeblik. Mindfulness hjælper os til at iagttage og være bevidste om, hvor stor modvilje vi somme tider oplever, når tingene ikke lige går sådan, som vi gerne vil have. Efterhånden som vi lærer at iagttage og acceptere vores egen mangfoldighed af følelser, også de meget turbulente, bliver vi bedre til også at acceptere vores børns oplevelse og følelser, også selvom vi ikke bryder os om den måde, de opfører sig på. Vi kan kort fortalt blive mere nærværende i nuet, mere opmærksomme og empatiske, mere accepterende i vores liv og som forældre kunne sadle om og ændre vaner på en måde, så vi med en ny åbenhed og følsomhed kan være de forældre, vi gerne vil være.

Forfatterne giver gavmildt af deres egne mangeårige erfaringer som forældre, både fra tiden med graviditet, små spædbørn, ulvetimer og natteroderi, amning og bleskift, og op igennem tiden med deres to døtre og søn, hvor de også fortæller om drenge og pigers særlige udfordringer, og hvordan de har oplevet og tacklet dem. Vigtigheden af at følge børnene op igennem deres opvækst, teenageårene og løsrivelsen og selvstændigheden og kunne blive ved med at sætte sig i deres sted, der hvor de er i de forskellige faser. At følge med i de uundgåelige forandringer, der sker i deres liv og i ens eget, at lære af sine fejl og vedholdende praktisere mindfulness både formelt og omsat til dagligdagssituationer i familielivet.

Denne bog er en kærlighedserklæring til børn, unge og voksne, ja til hele familien, og den bringer hele det store spektrum af forældreskabet i spil, som

man bevæger sig frem side for side, fra eventyr til hverdagsfortællinger, fra poesi til teoretiske henvisninger til andre fagfolk som Daniel Sterns betragtninger om spædbarnsudvikling og tilknytning og Daniel Goleman om følelsernes intelligens m.fl. Den er en sand oase af forfatternes brede viden som fagfolk i et smukt potpourri af deres egne erfaringer som forældre til tre nu voksne børn eller, som de kalder det, "deres 18 års meditationsretreat" som forældre. Som jeg læser mig gennem bogen bliver jeg mange gange undervejs henledt til sammenligninger med vores danske familiegyru MPF og forfatter, Jesper Juul, og hans anerkendende tilgang, relationskompetence, som netop er inkluderende for hele familien, hvor både barnet og den voksne føler sig anerkendt og forstået.

Forfatterne tager læserne med på en rejse ind i forældreskabet med alle de mange-facetterede glæder og sorger, der følger med, og altid uden løftede pegefingre og dogmatik. På den måde kan bogen læses med stor nysgerrighed, som netop er hele essensen af mindfulness.

Rikke Braren Lauritzen
Psykiater MPF

NYE BØGER Omtalen bygger på oplysninger fra forlagene og indeholder ikke redaktionens vurderinger. Priserne er vejledende.

Line Bundgaard:

Fie på kirkegården - Fabian er vred

Ca. 3000 børn og unge mister hvert år en mor eller far, og mange skjuler deres sorg for den anden forælder. Omgivelserne kan have svært ved at håndtere og støtte børn i sorg. Hvordan skal man gribe det an, og hvad skal man tale med dem om? Psykoterapeut MPF har skrevet to små fortællinger til børn, der beskriver deres helt naturlige sorg og vrede, når de mister en nærtstående. Sidst i bogen er der spørgsmål, som kan hjælpe børnene til at sætte ord på deres følelser.

Nyt Nordisk Forlag 2016. Hver 24 sider, kr. 99,95.

Neel Fasting:

Seksualitet og tantra

"Den tantriske skole består af erfaring lagt til erfaring. Det er ikke en mystisk spekulativ teori. Det er empirisk erfaringsindsamling," siger forfatteren, som har revideret og udvidet sin oprindelige bog, som udkom for 25 år siden. Bogen rummer et antal øvelser, der kan hjælpe til at forstå, hvad tantra er og kan tilbyde, og den er rettet mod alle, både enlige og par, der ønsker et mere levende sexliv.

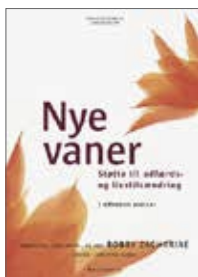
Borgen 2016. 324 sider, kr. 329,95.

Lisbeth Stahre:

Kognitiv behandling ved overvægt og fedme

Overvægt og fedme er ikke kun betinget af kost. Selvbillede, stress, negative tanker og følelser spiller en afgørende rolle. At regulere overspisning indebærer derfor en bevidstgørelse af årsagerne til overspisningen samt adgang til det værktøj, der kan skabe positiv forandring. Bogen præsenterer i lektionsform et program (Cognitive Treatment Restraint Therapy) for behandling af overvægt.

Munksgaard 2016. 211 sider, kr. 250.

Bobby Zachariae:

Nye vaner

Mange kæmper med at slippe af med dårlige vaner. Bogen er baseret på forskning i de psykologiske og sociale faktorer, der har betydning for et godt forløb. Rammen er, at en varig ændring skal foregå i faser, og programmet er derfor bygget op over syv visualiseringsøvelser med korte forklarende tekster og tjek-dig-selv skemaer og endelig en kort stressreduktion. De to medfølgende cd'er med musik af Christian Alvad guider brugeren gennem øvelserne frem til nye gode vaner.

Rosinante 2016. 96 sider + to CD'er, kr. 299,95.

Barbara Hoff Esbjørn, Nicoline Normann og Marie Louise Reinholdt-Dunne:

Metakognitiv terapi til børn med angst

Erfaringer viser, at angst hos børn kan behandles, og at børnene kan lære at leve med eller slippe angsten. Med bogen får behandlere forudsætninger for at gennemføre metakognitiv terapi, der er tilpasset børn og deres måde at forstå vanskeligheder og løsninger på. Fokus er på den funktion, tankerne har for barnet, frem for selve indholdet. Barnet lærer at lade tankerne være og ikke svare på dem i ord eller handling, men fortsætte med at leve det liv, det ønsker.

Akademisk Forlag 2016. 168 sider, kr. 249.

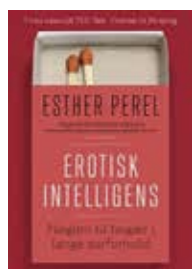
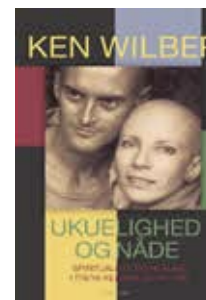

Ken Wilber:

Ukuelighed og nåde – spiritualitet og healing i Treya Killams liv og død

Bogen er en kærlighedshistorie fra det levede liv. En historie om at få konstateret kræft, om alle de følelser og tanker, der løber gennem den kræftramte og de pårørende, og hvordan man kan leve i visheden om at skulle gå bort. Bogen tager livtag med de store universelle spørgsmål: Hvorfor lige mig? Har jeg gjort noget forkert i mit liv? Kan jeg lægge nogle ting i mit liv om? Skal jeg vælge at blive behandlet i det traditionelle system eller ...? En optimistisk og livsbekræftende skildring af livet og døden, som henvender sig til alle – såvel raske som syge.

Klim 2016. 460 sider, kr. 299,95.

Esther Perel:

Erotisk intelligens. Nøglen til begær i lange parforhold

Vi forventer, at vores parforhold skal være både følelsesmæssigt og seksuelt tilfredsstillende. Er det underligt, at mange forhold ikke holder til de krav? Det er svært at oparbejde spænding, forventning og begær med det samme menneske, som man ønsker tryghed og stabilitet hos. Men det er ikke umuligt. I bogen undersøges det komplekse i at fastholde lysten i et længerevarende parforhold, og det vises gennem cases og eksempler, hvordan man får lysten igen.

Gyldendal 2016. 296 sider, kr. 299,95.

Vitha Weitemeyer:

Forelsket i en drøm

Kvinder kaotiske, lidelsesfyldte parforhold tilsidesætter egne behov for at få partnerens anerkendelse. De bruger stor energi på at spekulere på, hvordan de kan få partneren til at ændre adfærd, eller hvad der er galt med dem, siden han ikke ændrer sig af sig selv for deres skyld. Håndbog med konkrete redskaber til kvinder, der er besatte af kærlighed; kan også bruges af terapeuter. Forfatterens psykoterapeutiske metode bygger blandt andet på Imago-relationsteori.

Frydenlund 2016. 288 sider, kr. 269.

Bettina Perregaard:

Narrativitet

Det narrative vedrører det, vi fortæller til hinanden om de begivenheder, der er vigtige for os. Det vedrører den måde, handlinger fremstilles på i det, der fortælles. Den fortællende taler ud fra sin egen opfattelse af det, der er sket, men er også afhængig af den situation og de relationer, fortællingen bliver til indenfor og er med til at skabe. Den sproglige analyse af narrativer viser, hvilke forståelser og værdier vi har, og hvordan vi giver udtryk for dem.

Samfundslitteratur 2016. 206 sider, kr. 225. Fås også som e-bog.

Birgitte Hultberg

Stærke relationer. Om at finde melodien med alle omkring dig

Overordnet er der ifølge forfatteren kun to ting, man behøver for at skabe vækst og trivsel for sig selv og sine relationer. For det første skal man effektivt kunne stoppe gamle, usunde mønstre. For det andet skal man blive god til at finde en ny og bedre vej. For at finde den vej, er det vigtigt at forstå, at enhver relation er en handel. For at få det, man vil have, er man nødt til at give det, den anden vil have.

Gyldendal 2016. 148 sider, kr. 199,95.

FYRAFTENSMØDER I KØBENHAVN

Onsdag den 14. juni 2016 kl. 17-19

Stephen Gallegos, USA. Professor i psykologi, psykoterapeut og forfatter.

EXPERIENCE AS HEALER

Many people seek to 'understand' themselves. There is certainly nothing wrong with that except for the fact that we are so much deeper than mere understanding, and also, it leaves us in the realm of thinking and conceptualizing rather than taking us deeper. The deepest place we need to go, into the deep imagination, is the place where true healing occurs, and that is also the place where we experience our own aliveness as a fundamental dimension of our being. We are each more than a single aliveness; we are a multitude. And the work of the deep imagination is to help us gather all of the alivenesses that we are into a single wholeness, where balance, maturity, and relationship are its manifestations.

Steve Gallegos har udviklet "The Personal Totem Pole Process", beskrevet under betegnelsen ANIM (animal imagery), og har igennem de sidste 30 år tilbudt workshops, kurser og uddannelse over hele verden, ikke mindst i Danmark, bl.a. i Psykologisk Selskab for Klinisk Hypnose i Dansk Psykologforenings regi, hvor han er æresmedlem. Hans metode har sit udspring i tre psykologiske og spirituelle metoder: C.G. Jungs teorier om imagination og det kollektivt ubevidste, den østlige teoretiske orientering, som forstår mennesket som et system af indbyrdes relaterede energier og chakraer, og den oprindelige amerikanske befolknings praksis omkring at tale med og modtage beskyttelse og vejledning fra dyrene og naturen omkring dem.

STED: Kong Georgs Vej 11, Frederiksberg.

ARRANGEMENTSNUMMER: 4116

Tilmelding som anført nedenfor senest 1. juni 2016.

BEGGE MØDER: Kr. 150 inkl. kaffe mv.

Tilmelding som anført nedenfor. Oplys venligst dit navn og skriv arrangementets nummer i tekstfeltet. Man kan også møde op uden tilmelding og komme ind, hvis der er plads. Alle er velkomne. Max. 30 deltagere.

Torsdag den 8. september 2016 kl. 17-19

Børnepsykiater, psykoterapeut MPF Bent H. Claësson og cand. psych., forstander Iver Hecht

HOLDINGFAMILIETERAPI

Nære relationer er livsvigtige for vores livsglæde, sundhed og livslængde. Ensomhed er dræbende, ligesom tabet af meget betydningsfulde personer kan føre til 'broken heart syndrome'. Evnen til at indgå i tætte relationer grundlægges meget tidligt i livet i relation til vores nærmeste betydningsfulde voksne. Dette sker i forbindelse med tilknytningen, men for mange mennesker forløber denne proces ikke så smertefrit, som man kunne ønske sig.

Det lille barn har brug for holding (Winnicott) for at udvikle en tryk tilknytning. Det har også brug for holding for at kunne føle sig tilpas, roligt og glædesfyldt.

Udover tilknytningsinstinktet er også flokdyrinstinktet involveret i et barns trygge udvikling i en familie med et naturligt hierarki, hvor det er far og mor, der tager lederskab i relation til børnene. De to instinkter er som forbundne kar, netop gennem det autonome og limbiske system. Hvis der kommer forstyrrelse i det ene system, involverer det også det andet system. Det er derfor også i disse lag, at reparationen skal foregå.

Det kan ske med en ny form for holdingfamilieterapi, hvor barnets grænser respekteres, fordi begge instinkter tilgodeses i terapien. Det er denne nye behandlingsmodel, vi vil fortælle jer om, inklusive præsentere en lille film samt et par filmede forældreinterviews.

STED: KGI Education, Nørre Voldgade 21, København.

ARRANGEMENTSNUMMER: 4119

Tilmelding som anført nedenfor senest 25. august 2016.

TILMELDING på www.dpfo.dk > Aktuelt > Kurser [arrangementet].

BETALING: Ved tilmelding sendes en faktura på mail. Betaling skal ske inden mødet.

AFBUD TIL FYRAFTENSMØDER/FOREDRAG: Tilmelding til foredrag/fyraftensmøder bindende, og der er ingen tilbagebetaling ved afbud.

TJEK www.dpfo.dk > Aktuelt > Kurser [arrangementet] for evt. ændringer vedr. arrangementet.

YDERLIGERE OPLYSNINGER: www.dpfo.dk og Dansk Psykoterapeutforening, kontakt@dpfo.dk eller tlf. 7027 7007.

FYRAFTENSMØDE PÅ FYN

Tirsdag den 27. september 2016 kl. 17-20

Mary á Argjaboða, psykoterapeut MPF, Certified SE-Practitioner

**DEN NEUROAFFEKTIVE
RELATIONSBEHANDLING****Hvordan vi kan bruge den nye viden i det daglige arbejde**

Oplægget vil bestå af en introduktion til den neuroaffektive viden om, hvordan de forskellige dele af hjernen, følelser og nervesystem spiller sammen, og hvordan de fungerer i samspillet med andre.

Vore relationer og måder at relatere på har betydning for vores mentalliseringsevne, kropssansninger og nervesystem. Med denne terapeutiske arbejds metode kan vi i dag arbejde med problematikker, som ligger før sprogets udvikling. Dvs. at vi ved at arbejde med vores kropssansninger og nervesystem bl.a. kan forløse ubearbejdede påvirkninger i fosterstadiet og de første tre år af livet.

Der gives kort beskrivelse af hjernens funktioner og påvirkninger, men fokus vil være på, hvordan I som psykoterapeuter kan omsætte det i praksis.

I får undervisning i traumer, både enkelstående traume, udviklingstraumer og tilknytningstraumer. Sekundær traumatisering.

ARRANGEMENTSNUMMER: 4204**Pris:** Kr. 100.

Sted: Historiens Hus, Klosterbakken 2, Odense C, over gården til højre og ned ad trappen. Parkering i gården bag Domkirken.

Tilmelding som anført nedenfor senest 20. september 2016.

FYRAFTENSMØDE I NORDJYLLAND

Tirsdag den 27. september 2016 kl. 17-19

Celestine Andersen, psykoterapeut, tantralærer

PARTERAPI

Mødet vil handle om parterapi på en anderledes og kreativ måde. Celestine Andersen har en baggrund med 16 års erfaring med tantra, som hun kombinerer med terapien. Dette foredrag henvender sig både til dem, som ønsker at få ny inspiration som parterapeut eller med terapi, der involverer parforholdet, og samtidig giver det med mulighed for at gå hjem med nye redskaber til sit eget parforhold.

Celestine Andersen arbejder med par for at genfinde og skabe harmoni mellem det maskuline og feminine. Hun hjælper mænd og kvinder til at blive bevidste om sig selv og deres potentiale og med at udleve sig selv både i og uden for parforholdet.

Celestine Andersen vil præsentere en levende måde at lave parterapi på, som strækker sig ud over samtalen, og som involverer kreative kropsovelser, lege og metoder.

ARRANGEMENTSNUMMER: 4308**Pris:** Kr. 100 inkl. kaffe/te og lidt mundgodt.

Sted: Vesterbro 33 A, Aalborg. Alle er velkomne. Max. 25 pladser.

Tilmelding som anført nedenfor senest 10. september 2016.

TILMELDING på www.dpfo.dk > Aktuelt > Kurser [arrangementet].

BETALING: Ved tilmelding sendes en faktura på mail. Betaling skal ske inden mødet.

AFBUD TIL FYRAFTENSMØDER/FOREDRAG: Tilmelding til foredrag/fyraftensmøder er bindende, og der er ingen tilbagebetaling ved afbud.

TJEK www.dpfo.dk > Aktuelt > Kurser [arrangementet] for evt. ændringer vedr. arrangementet.

YDERLIGERE OPLYSNINGER: www.dpfo.dk og Dansk Psykoterapeutforening, kontakt@dpfo.dk eller tlf. 7027 7007.

FYRAFTENSMØDE I SYDJYLLAND

Onsdag den 19. september 2016 kl. 17-19

Bjarne Thannel, cand.psych., godkendt specialist i psykoterapi og børnepsykologi. *Somatic Experiencing Practitioner*, certificeret terapeut og træner fra *The Institute for ISTDP Training and Research*

INTENSIV DYNAMISK KORTTIDSTERAPI (ISTDP) i psykoterapeutisk praksis

ISTDP er en psykodynamisk behandlingsform, som retter sig mod voksne med selv svære psykologiske vanskeligheder såsom personlighedsforstyrrelser, psykosomatiske og funktionelle lidelser.

Vi vil kort gennemgå de dele af tilknytningsteorien, som ligger til grund for metoden, og via øjeblik til øjeblik analyse af videooptagelser fra klientsessioner illustrere behandlingsteori og metodik, herunder bearbejdning af behandlingsdestruktive forsvarsmekanismer og højangst.

ARRANGEMENTSNUMMER: 4501**Pris:** Kr. 100.

Sted: Billund Centret, Hans Jensensvej 6, 7190 Billund. Mulighed for mad og drikke i den tilstødende café. Alle er velkomne.

Tilmelding som anført nedenfor senest 12. september 2016.

KURSUS

NÆRVÆRETS MAGI

På dette kursus får du idéer og inspiration til at arbejde med klienter ud fra en værenstilstand frem for en præstationstilstand. Du vil opleve, at forandring helt naturligt kommer indefra, når du er med dig selv – det er nærværets magi.

Ud fra et værensperspektiv er alt, som det skal være. Du er allerede hel, fuldkommen og forbundet. Intet skal forbedres eller fikses. Dette betyder, når vi møder os selv eller andre, at alle følelser, sansninger eller tanker, bliver godtaget – og mødt. Paradokset er, at når vi er med det, der er, sker der en forandring indefra. Hvis vi tvinger en handling udefra, aktiverer vi overlevelsesstrategier og dermed en usund afhængighed, der går ud på, at vi skal ændre på den, vi er, for at bevare relationen.

Oftentimes er mennesker optaget af idéer og historier, som i deres 'energifrekvens' indeholder følelser og fornemmelser fra fortiden – 'barnet, der har måttet opgive dele af sig selv' for at overleve. Dette var barnets virkelighed, og den voksne bærer den virkelighed med sig som et lag i personligheden. Men det er ikke virkeligheden, når vi er voksne. Hvis vi kan møde os selv og den anden med det, der er, i stedet for at skulle forbedre os, sker der en spontan genkendelse indefra af det, der er helt fuldkomment og forbundet med omverdenen.

Gennem meditative øvelser og terapeutiske værensprocesser vil vi sammen skabe et rum, som vil støtte vores iboende evne til at læne sig ind i steder, hvor der er uanede ressourcer. Der, hvor vi ikke skal 'være på' eller præstere, men er i forbindelse med vores værensstrøm. Den forbindelse gør, at vi kan synke ind steder, hvor der ikke tidligere var plads – steder, der vil vitalisere os. Det kræver et rum, hvor der er støtte og tilladelse til ikke at skulle forbedre sig eller fikse noget. Kurset henvender sig til psykoterapeuter og andre behandlere.

ANNE AHLEFELDT-LAURVIGEN

er aut. psykolog og psykoterapeut MPF. Har taget flere psykoterapeutiske uddannelser samt en uddannelse i Theosis Healing. Har arbejdet med klienter og grupper siden 1994, de sidste 15 år med særlig interesse for forbindelsen mellem krop, sind og ånd. Har i den forbindelse arrangeret fordybelsesrum for terapeuter med fokus på væren siden 2008.

TID OG STED: Torsdag-fredag 29.-30. september 2016 kl. 9-16.30. Pandehavevej 41, Villingebæk.

PRIS: Medlemmer kr. 2.500, ikke-medlemmer kr. 2.850. Prisen inkluderer vegetarisk frokost.

TILMELDING som anført nedenfor senest 29. august 2016.

ARRANGEMENTSNUMMER: 4114

TILMELDING på www.dpfo.dk > Aktuelt > Kurser [arrangementet].

BETALING: Ved tilmelding sendes en faktura på mail. Betaling skal ske inden mødet.

AFBUD TIL FYRAFTENSMØDER/FOREDRAG: Tilmelding til foredrag/fyraftensmøder er bindende, og der er ingen tilbagebetaling ved afbud.

TJEK www.dpfo.dk > Aktuelt > Kurser [arrangementet] for evt. ændringer vedr. arrangementet.

YDERLIGERE OPLYSNINGER: www.dpfo.dk og Dansk Psykoterapeutforening, kontakt@dpfo.dk eller tlf. 7027 7007.

KURSUS

AT TRÆDE UD AF SINE TRAUMER – i stedet for at se verden igennem dem

Et kursus, der omhandler evnen til at træde ud af sine traumer. Ud fra de senere årtiers hjerneforskning ved vi, at det, man bruger hjernen til, er det, den bliver god til. Det har stor betydning for vores psykoterapeutiske praksis. Hvis man i terapi har brugt meget tid på at fordybe sig i sine traumer, har man udvidet hjernens evne til at opleve lidelse og oplever det derfor lettere. Voksenlivets modningsprocesser handler mest om det modsatte, nemlig om mentalisering. Det er, i Peter Fonagys beskrivelse, evnen til at se sig selv udefra og andre indefra. Det er evnen til at se en situation fra mange sider; fundamentet i vores faglige etiske færden, både med klienter, elever og kolleger. For at kunne det må man have redskaber og træning i at træde ud af sine traumer.

Dette kursus indeholder teoretiske oplæg, diskussion, øvelser, der støtter evnen til at træde ud af traumer, samt meditative bevidsthedsøvelser, der støtter mentaliseringsevnen. Kurset henvender sig til psykoterapeuter og andre behandlere.

MARIANNE BENTZEN

Psykoterapeut MPF, psykomotorisk psykoterapeut siden 1980, træner i Bodynamic Institute 1985-97. Siden 1982 afholdt professionelle efteruddannelseskurser for psykoterapeuter, psykologer og psykiatriske behandlergrupper i ind- og udland. I nært samarbejde med psykolog Susan Hart har hun i snart 20 år arbejdet med sammenfatning af den neuroaffektive udviklingspsykologi fra vugge til grav og med teoriens anvendelse i behandling og psykoterapi. Marianne Bentzen har forfattet adskillige artikler og et par bøger om emnet og har flere i støbeskeen. Hun er desuden ved at skrive en bog om traumer og spiritualitet med grundlæggeren af *Somatic Experiencing*, Peter Levine, som hun har samarbejdet med siden 1988. Siden 1995 mediteret under vejledning af den danske meditationslærer dr.phil. Jes Bertelsen og indtager også meditative kropsguidninger i sin undervisning.

TID OG STED: Fredag-lørdag 25.-26. november. Morgenmad kl. 9. Undervisning den 25. kl. 9.30-17.30, den 26. kl. 9.30-16.30. Knudhule Badehotel, Ry.

PRIS: Medlemmer kr. 2.800. Ikke-medlemmer kr. 3.200. Inkl. morgenmad, frokost, frugt, kaffe og kage begge dage. Overnatning på enkeltværelse kr. 500 og på dobbeltværelse kr. 350. Min. 22 og max. 26 deltagere.

TILMELDING som anført nedenfor senest 24. oktober 2016.

ARRANGEMENTSNUMMER: 4410

TILMELDING til kurser, foredrag og fyraftensmøder på www.dpfo.dk > Aktuelt > Kurser [arrangementet].

BETALING: Ved tilmelding sendes en faktura på mail. Betaling skal ske inden kursusstart.

AFBUD TIL KURSER: Ifølge købeloven kan du inden for 14 dage fortryde din tilmelding til et kursus. Efter 14 dage er din tilmelding bindende, og du hæfter for betaling af den fulde kursusris. Vi har dog forståelse for, at du kan blive forhindret. Vi vil derfor ved framelding inden sidste tilmeldingsfrist returnere kursusrisprisen fratrasket kr. 450 til dækning af administration. Herefter ingen tilbagebetaling.

TJEK www.dpfo.dk > Aktuelt > Kurser [arrangementet] for oplysninger om stedet for afholdelsen samt evt. ændringer i tilmeldingsfrist mv.

YDERLIGERE OPLYSNINGER: Dansk Psykoterapeutforening, kontakt@dpfo.dk eller tlf. 7027 7007.

KURSUS

THERAPLAY – nye og effektive veje i de mest sårbare relationer

Theraplay er en relationsbaseret legeterapi, som er interaktiv, fysisk og sjov. Metoden er udviklet med udgangspunkt i tilknytningsteorien, og dens livsnerve er den sunde, afstemte interaktion mellem forælder og barn. Theraplays interaktioner fokuserer på fire essentielle kvaliteter i forælder-barn relationen: Struktur, engagement, omsorg og udfordring. I Theraplay betragtes her-og-nu oplevelsen i interaktionen mellem barnet og forælderen som et mål i sig selv og som grobunden for en aktiv, følelsesmæssig forbindelse. Theraplay er primært rettet mod børn i 1-12 års alderen, men anvendes også i forhold til teenagere og deres forældre. Metoden bliver brugt til børn med følelsesmæssige, sociale, udviklings- og adfærdsmæssige vanskeligheder. Theraplay fokuserer ikke på barnets faktiske alder, men derimod på barnets følelsesmæssige udviklingsniveau. Målet er at udvikle og styrke tilknytning, selvværd, tillid til andre og glædesfyldt samspil, således at barnet rustes til at kunne begå sig i mere alderssvarende sammenhænge i hjemme og ude. Deltagelse på kurset forudsætter, at du er villig til og åben overfor at reflektere over egen praksis. Det er endvidere påkrævet, at du som deltager tør og vil kaste dig ud i lege og øvelser med fokus på kontakt og samspil.

MARIE OLSEN-KLUDT

Marie Olsen-Kludt er autoriseret psykolog og specialist i børnepsykologi. Hun er certificeret Theraplay-terapeut, underviser og supervisor og en af de drivende kræfter bag Theraplay-behandlingens introduktion i Danmark. Hun har specialiseret sig i neuroaffektiv udviklingspsykologi, og hvordan man omsætter denne teori til terapeutisk og pædagogisk praksis gennem Theraplay. Er oprindeligt uddannet skolelærer og har bred erfaring inden for skoleområdet. Som psykolog ansat i Pædagogisk Psykologisk Rådgivning i København i en årrække og har siden 2007 virket i privat praksis, hvor hun arbejder med familier, børn og unge, som har det svært.

TID OG STED: Mandag-tirsdag den 7.-8. november 2016 kl. 10-16.30. Wegeners Gård, København.

PRIS: Medlemmer kr. 2.500, ikke-medlemmer kr. 2.800. Inkl. morgenmad, the/kaffe, frugt/kage. Min 14/max 20 deltagere.

TILMELDING som anført nedenfor senest 26. september 2016.

ARRANGEMENTSNUMMER: 4117

KURSUS

KRYDSFELTET MELLEM SORG OG TRAUME

– arbejde med komplicerede tabsprocesser

Sorg går ikke over og har ikke en bestemt forældelsesfrist, men forandrer form og fremtrædelse, når den ikke hæmmes af fastlåsning på grund af traumer. Når sorgprocesser er komplicerede, skyldes det oftest choktraumer eller tilknytningstraumer. Arbejdet med disse er derfor en fleksibel dans mellem forløsning af traumer og understøttelse af sorgen som en kontinuerlig og naturlig proces.

Kurset veksler mellem oversigt over forskellige tilgange, såvel i teori som i metode, øvelser deltagerne imellem samt demonstrationsterapier. Kurset vil give:

- teoretisk kenskab til forskellige tilgange til arbejdet med sorg og tab samt indblik i traumers forskellige fremtrædelsesformer,
- træning i at arbejde med helende nærvær og i at skelne mellem sorgprocesser og traumereaktioner – og interventionsmuligheder ved forskellige tilstande og processer samt
- fordybelse i egen historie om, hvordan sorg og traume spiller sammen i psykoterapeutens eget indre system, og på hvilken måde den medvirker til at fremme den helende proces i arbejdet med klienter.

Kurset henvender sig til uddannede psykoterapeuter, som ønsker at dygtiggøre sig yderligere i arbejdet med tab og sorg både personligt og professionelt, og som ønsker at fordybe sig i samspillet mellem tab og traume.

KARIN WESTH LANGGAARD

Karin Westh Langgaard er psykoterapeut MPF med adskillige terapeutiske uddannelser og Somatic Experiencing Practitioner. Hun har i mere end 20 år arbejdet med sorg og tab og de sidste 10 år også med forløsning af traumer. Har omfattende praksiserfaring fra foreninger, bl.a. hiv-aids og efterladte efter selvmord. I privat praksis mange års erfaring i arbejdet med kompliceret tilknytning og kompliceret sorg.

TID OG STED: Fredag-lørdag 17.-18. februar 2017, begge dage kl. 9-17. I København.

PRIS: Medlemmer kr. 2.500, ikke-medlemmer kr. 2.800. Inkl. morgenmad og the/kaffe og kage/frugt. Min 14 og max. 16 deltagere.

TILMELDING som anført nedenfor *senest 2. januar 2017.*

ARRANGEMENTSNUMMER: 4118

TILMELDING til kurser, foredrag og fyraftensmøder på www.dpfo.dk > Aktuelt > Kurser [arrangementet].

BETALING: Ved tilmelding sendes en faktura på mail. Betaling skal ske inden kursusstart.

AFBUD TIL KURSER: Ifølge købeloven kan du inden for 14 dage fortryde din tilmelding til et kursus. Efter 14 dage er din tilmelding bindende, og du hæfter for betaling af den fulde kursusris. Vi har dog forståelse for, at du kan blive forhindret. Vi vil derfor ved framelding inden sidste tilmeldingsfrist returnere kursusris fra trukket kr. 450 til dækning af administration. Herefter ingen tilbagebetaling.

TJEK www.dpfo.dk > Aktuelt > Kurser [arrangementet] for oplysninger om stedet for afholdelsen samt evt. ændringer i tilmeldingsfrist mv.

YDERLIGERE OPLYSNINGER: Dansk Psykoterapeutforening, kontakt@dpfo.dk eller tlf. 7027 7007.

KURSER OG EFTERUDDANNELSE I PARTERAPI

Bliv tryk(gere) ved parterapi!

Efteruddannelser i mentaliseringsfokuseret parterapi:

2 dages workshop den 24.-25. august 2016.

1 dags introduktions-workshop den 6. september 2016.

15 dages efteruddannelse med undervisning, træning og supervision. Start den 8. november 2016.

Se mere på www.dansktoparterapeutiskinstitut.dk

Dansk Parterapeutisk Institut danner rammen om parterapi, supervision i parterapi og undervisning i parterapi på specialistniveau. Vi har fokus på tilknytning, neuropsykologi og mentalisering.

Lone Algot Jeppesen

cand.psych., specialist i psykoterapi

www.dansktoparterapeutiskinstitut.dk

HJÆLP ANDRE AF MED STRESS, ANGST OG DEPRESSION MED DE MEST EFFEKTIVE METODER

Bliv godkendt og certificeret kognitiv psykoterapeut på 3 eller 4 år.

CEKTOS – Center for Kognitiv og Metakognitiv Terapi er Danmarks ældste og mest erfarne indenfor kognitiv og metakognitiv terapi. Kognitiv Terapi har historisk vist de bedste resultater inden for psykoterapi, og forskning i metakognitiv terapi viser, at dette nye paradigme vender op og ned på vores traditionelle opfattelse af psykiske lidelser og kurerer angst, depression, PTSD og OCD på mellem 6-8 sessioner! Du lærer altså verdens bedste metoder!

Vi starter nyt hold d. 14 sept. 2016 i CEKTOS København. Uddannelsen indeholder ialt 800 timers teori og supervision fordelt på 4 år (ca. 35 dage årligt).

Bliv undervist og superviseret af danske og internationale specialister som f.eks.

Specialist Lennart Holm (depression og angst), Prof. Frank Dattilio

(Par -og familierterapi), Specialist Pia Callesen (Ekspert i Metakognitiv terapi)

og Prof. Ray Novaco (Vrede og aggresssion)

Pris: 44.800,-

ialt årligt inkl. forplejning

OBS Hvis du har 100 timers teori og 50 timers supervision kan du hoppe direkte på 2. år og blive færdig på kun 3 år!

Læs mere her:

cektos.dk

www.cektos.dk

4 dages grundkursus/Externship i Emotionally Focused Couples Therapy (EFT)

Emotionsfokuseret Parterapi (EFT) er en evidensbaseret metode til arbejde med par, udviklet af dr. Susan M. Johnson. Metoden er funderet i mere end 20 års forskning og praksis.

Dette kursus henvender sig primært til psykologer og psykoterapeuter, der ønsker at uddanne sig i denne metode. Med fra kurset får du blandt andet indsigt i EFT modellens enkelte faser og trin og de interventioner, man anvender i arbejdet med par. Du får set, hvordan principper omkring voksentilknytning omsættes til arbejdet med at opbygge trygge relationer i parforholdet. Kurset er officielt godkendt af the International Center for Excellence in Emotionally Focused Therapy (www.iceeft.com) og er første del af uddannelsen og eventuel certificering inden for EFT.

Kurset afholdes af cand. psych. Jette Simon, der er ICEEFT-godkendt EFT-instruktør og -supervisor. Jette har mere end 30 års erfaring i at arbejde med par over hele verden og er direktør i **Washington DC Training Institute for Integrative Couples Therapy** og Adjunct Professor ved Palo Alto Universitetet.

Kursusdatoer for kommende EFT Externship træninger:

5.-8. oktober 2016, København

17.-20. maj 2017, København

7.-10. juni 2017, København. (Forventes godkendt som specialistkursus for psykologer)

Prisen er dkr. 8.200,- for kurset af 4 dages varighed.

Jette Simon afholder også følgende kurser, som er åbne for alle terapeuter:

24. oktober 2016: Introduktion til Internal Family Systems (IFS). Pris kr. 2.200,-

25. oktober 2016: Introduktion til Emotionsfokuseret Familierapi. Pris kr. 2.200,-

Der afholdes også jævnligt introduktionsdage, hvor du kan høre mere om EFT.

Yderligere information om kurser og workshops kan findes på www.dkceft.dk

Spørgsmål kan rettes til Steen Rassing via mail sr@steenrasing.dk

For tilmelding gå til www.familieudvikling.dk

På Dansk Center for Emotionsfokuseret Parterapi – www.dkceft.dk kan du finde en liste over en række af de terapeuter, der er uddannet i metoden. Du kan også finde links til forskningsartikler om EFT og oversigter over og datoer for en række af de kurser og andre aktiviteter, der henvender sig til par eller terapeuter.

CENTER FOR FAMILIEUDVIKLING

Kurserne udbydes i samarbejde med Center for Familieudvikling

C.G. JUNG Institutttet København
 Dansk Selskab for Analytisk Psykologi (DSAP)
 member of the International Association for Analytical Psychology

Postgraduate Program in Psychotherapy Supervision
The DSAP Certificate and Diploma in Supervision
Friday November 25 - Sunday November 27, 2016

Mandala by Gaudi. Parc Guell, Barcelona

The C.G. Jung Institute in Copenhagen and the Danish Society for Analytical Psychology (DSAP) invite to an

Introduction to the psychology of supervision; a psychodynamic approach
informed by Jungian theory and practice

This 2 1/2 days course from Friday, Nov. 25 at 10:00 am to Sunday, Nov. 27 at 14:00 pm will combine the theory and practice of clinical supervision. The introductory course will be informed by a psychodynamic approach including theoretical and clinical aspects of analytical psychology.

The clinical component of the course will be organized around small groups with supervision of psychotherapy supervision cases. Participants are encouraged to bring examples of their own supervisory cases to the course. Each group will be led by one of the lecturers/organizers.

We welcome participants who are trained as psychotherapists and/or Jungian psychoanalysts and have worked in clinical practice for at least two to three years since graduation. We welcome also those therapists and analysts who have begun to supervise and would like to learn more.

We are pleased to invite:

Qualified Jungian psychoanalysts from the Scandinavian and Baltic region but also from other parts of the world. Qualified experienced psychotherapists/psychoanalysts working in private practice, in the public sector and/or in other work settings. We welcome applicants who are already supervising as well as those who are thinking about becoming supervisors and are keen to learn about the theory and practice of supervision.

Seminar-leaders: Jungian Psychoanalysts: Jan Wiener, Gunilla Midboe, Misser Berg

Please see the Programme and other more detailed information on

www.cg-jung.dk

Practical Information:

The Supervision Course takes place in Hvidehus, Valbygaardsvej 64A, 2500 Valby. Tel. 2485 0148 or 5070 5226, email: info@hvidehus.com, <http://hvidehus.com/>

Members of DSAP and IAAP can participate in the Supervision Course for a Member Fee. Members of IAAP from Developing Groups in Central and Eastern Europe can attend for a special fee.

Fee incl. lunch, coffee and fruit/cake each day, in all:

Members: DKK 3.500 (EUR 470)

Guests: DKK 4.000 (EUR 535)

DG members: DKK 1.500 (EUR 200)

Registration must be before October 15, 2016.

Seats are limited. In case of overbooking message will be sent and payment returned to the persons concerned. For further information contact institut@cg-jung.dk

HILDEBRAND INSTITUTTET
PSYKOTERAPEUTISK UDDANNELSE

UDDANNELSE OG KURSER
I ARBEJDE MED
OMSORGSSVIGT
OG OVERGREB

Hildebrand Institutttet tilbyder en 4-årig, godkendt uddannelse. Den henvender sig både til dig som allerede arbejder med, eller ønsker at arbejde professionelt med psykoterapi – og til dig som arbejder i et pædagogisk eller rådgivende miljø. Holdstart i september 2016.

2-dages kursus

Introduktion til instituttets grundideer og arbejds-metoder. Kurset afholdes den 18.-19. august 2016.

Åbent hus-arrangement

Den 5. juni 2016 holder vi åbent hus, hvor du uforpligtende kan møde underviserne og høre om uddannelsen.

Alle kurser og arrangementer afholdes på Hildebrand Institutttets kursusejendom, Øster Løkke.

Flere informationer:

www.hildebrandinstitutttet.dk

*Eva Hildebrand,
uddannelsesleder.
Godkendt specialist
og supervisor i Dansk
Psykologforening*

*Vivian Hansen,
socialrådgiver,
MPF*

*Jesper Vammen,
psykolog*

*Hanne Grønbech,
psykoterapeut,
MPF*

BODYDYNAMIC
International

Medlem af Dansk Psykoterapeutforening

SE MERE PÅ WWW.BODYDYNAMIC.DK

Info og nyhedsbrev: lene@bodydynamic.dk

1-ÅRIG PÆDAGOGISK/ TERAPEUTISK GRUNDUDDANNELSE

Du vil med et kropss psykologisk udgangspunkt lære at opbygge ressourcer i samspillet med familie, venner, kollegaer og klienter.

Bodydynamic's speciale er forståelsen af sammenhængen mellem den psykologiske, motoriske og neurologiske udvikling hos barnet og den voksne og der vil i løbet af træningen være indføring i udviklingspsykologien (Bodydynamic's Karakterstrukturer), samt at forstå kontakt, relation og kommunikations grundlæggende betydning. Samtidig fokuseres på gensidig tilknytning, værdighed, afgrænsning, centrering, jordforbindelse, kommunikationsmodeller, kontrakter og forståelse omkring familiealliancer, social baggrund og gruppedynamik.

HOLD START I ÅRHUS 2016

Ialt 8 x 3 dage, fredage fra 14-22, lør./ søndag fra 9-15

Århus start: Starter d. 30. september 2016 – slutter 28. maj 2017

Lærere: Henrik Heilmann, Michael Gad og Bo Bromberg

HOLD ØJE MED EVENTS OG INFO AFTENER I ÅRHUS OG ANDRE STEDER PÅ www.bodydynamic.dk

ELLER FÅ NYHEDSBREV VIA lene@bodydynamic.dk

CHOKTRAUME UDDANNELSE – DEL 1 2016 OG DEL 2 I 2017

Den personlige proces i healing af dine chok traumer/ PTSD og Professionelle læringsdel.

Ud fra et klart kropsligt integreret perspektiv tilbydes denne træning for professionelle behandlere og terapeuter, der vil vide og kunne mere om forløsning af choktraumer og opbygning af nye ressourcer.

Det specielle ved Bodydynamic's arbejdsmåde og forståelses perspektiv er, at vi inddrager kroppen på meget konkrete, fysiske måder i arbejdet med traumer.

Del 1 og del 2 er på hver 3 x 5 dage: - hurtig tilmelding tilrådes – kun få pladser tilbage

Del 1: 21. – 25. september, 30. nov. – 4 dec. 2016 og 18. – 22. januar 2017

Del 2: 8. – 3. marts, 7. – 11. juni og 16. – 20. august 2017

3-ÅRIG BODYDYNAMIC KROPS PSYKOTERAPEUTISKE UDDANNELSE START I 2017

Denne uddannelses indhold er allerede anerkendt og anvendt i andre former for psykoterapi, forskellige former for kropsterapier, socialt arbejde, erhvervsorganisationer og fagfolk indenfor sundhed og pleje, der har ønsket at udvide deres viden og præcision.

* Udvikle evnen til at skabe kontakt og forblive i kontakt;

* Være i stand til at fornemme vores selvværd og selvtillid;

* At have evnen til at træde frem med vores personlighed;

* Holde den sociale balance i kontakt med andre;

* Støtte os i vores evne til at holde vores position og stå fast;

* Udvikle vores kognitive evner;

Opstart i København:

12-15. oktober, 2017
og afslutning i 2020.

Kursus dage eksternat om året:

3 x 4 dage på Sjælland
2 x 6 dage på Fyn el. Jylland

Mere info:

ring eller skriv til
Lene Wisbom

Uddannelse til halv pris (bruttolønsordninger)

Der er flere af vores studerende, som helt eller delvis får betalt deres kurser eller uddannelser af deres arbejdsgiver. Via en såkaldt bruttolønsordning/ lønomlægningsaftale kan din arbejdsgiver betale kurset eller uddannelsen mod at modregne dette i din bruttoløn. Det koster dermed ikke din arbejdsgiver penge, og du betaler selv, men med dine lønkroner før skat, hvilket oftest kan spare dig for det mellem en tredjedel og det halve. Læs mere på SKAT's side <http://skat.dk/SKAT.aspx?old=5190&vld=0> og forklaring på <https://www.danskrevision.dk/Nyheder/Sider/Bruttol%C3%B8nsordninger.aspx>

Masterclass

1 års efteruddannelse for psykologer og psykoterapeuter,
der ønsker et større helhedssyn i deres terapeutiske praksis

Chok/traumeterapi • Tilknytning • Ressourcearbejde • Mindfulness

Informationsaften på KGI Education på Nørreport onsdag d. 15. juni kl. 17-19

Om uddannelsen

Igennem nogle år har opsigtsvækkende ny viden om chok/traumebehandling, ressourcearbejde, mindfulness og tilknytningsteorier influeret det terapeutiske felt. Det er denne viden, der er temaet for efteruddannelsen og med psykoterapiens tilgang er der fokus på både teori og på terapeutarbejde, træning og integration i praksis.

Målgruppe

- Psykoterapeuter med et psykoterapeutisk grundlag af minimum 3 års varighed.
- Psykologer med terapeutiske kurser eller efteruddannelser af minimum 6 mdrs. varighed.

Indhold

Modul 1: Gruppedannelse, introduktion af psykoterapiens grundlag, samt de fem hovedområder kropsarbejde – chok/traume arbejde – mindfulness – tilknytningsteorier – ressourcearbejde og arbejde med modstand. *Undervisere Jesper Peter Rasmussen og Lars Johansen.*

Modul 2: Mindfulness, chok/traumearbejde og tilknytning. *Undervisere Lars Johansen og Niels Thorning*

Modul 3: Mindfulness og kropsarbejde. *Undervisere Niels Thorning og Charlotte Jönsson.*

Modul 4: Kropsarbejde, mindfulness, ressourcearbejde og arbejde med specifikke klientproblematikker (stress – depression - work-life balance). *Undervisere Charlotte Jönsson og Jesper Peter Rasmussen*

Datoer og pris

1. modul den 13. - 15. oktober 2016
2. modul den 1. - 3. december 2016
3. modul den 3. - 5. februar 2017
4. modul den 31. marts - 2. april 2017

Studiegrupper – et studiegruppemøde mellem hvert modul – i alt 3 studiegruppemøder.

Prisen for uddannelsen er 25.000 kr.

Pris for tilmelding inden den 1. juli 2016 er 22.000 kr. Minimum antal deltagere er 15 og maksimum antal deltagere er 20.

Praktik

Uddannelsen foregår hos Københavns Gestalt Institut, Nørre Voldgade 21, 5. 1358 København K.

Ring for mere information på 29890707 eller gå på KGIs hjemmeside www.kgicph.dk, hvor tilmelding også sker.

Københavns Gestalt Institut
Nørre Voldgade 21, 5 1358 København K

Attraktiv pensionspakke / sundheds- og behandlingsforsikring igennem Dansk Psykoterapeutforening

SUNDHEDS- OG BEHANDLINGSFORSIKRING DANSK PSYKOTERAPEUTFORENING

Dansk Psykoterapeutforening og registrerede forsikringsmæglere, Keller og Partners, har sammen udviklet en attraktiv sundheds- og behandlingsforsikring til foreningens medlemmer. Ordningen etableres igennem Mølholm Forsikring A/S. Danmarks største udbyder på området.

HVORFOR:

- Hurtig hjælp og afklaring, hvis du bliver syg eller kommer til skade, så du kan komme tilbage og passe din virksomhed
- Behandlingsgaranti indenfor 10 dage

FORDELE:

- Skarp pris kr. 1.849,- / år + 1,1% stempel til staten
- En af de mest udvidede dækninger på området
- Tegnes uden afgivelse af helbredsoplysninger
- Løbetid helt til 70 år
- Ægtefælle kan også tilmeldes ordningen til samme pris
- Hvis begge ægtefæller er omfattet af ordningen, er børn gratis medforsikret til 21 år

FORDELSPENSION / PENSIONSPAKKE DANSK PSYKOTERAPEUTFORENING

Dansk Psykoterapeutforening og registrerede forsikringsmæglere, Keller og Partners, har indgået en aftale om at tilbyde en attraktiv pensionspakke til foreningens medlemmer. Ordningen etableres igennem Topdanmark.

- én af Danmarks bedste pensionspakker
- sikring af dig, din familie og din fremtid

MULIGHEDER I PENSIONSPAKKEN:

- Gruppeliv ved død
- Kritisk sygdom
- Nedsat erhvervsevne
- Pensionsopsparing

HVORFOR VÆLGE FORDELS-PENSION / DPF

Da du er **en del af en gruppe** (Dansk Psykoterapeut Forenings medlemmer), har vi mulighed for at tilbyde dig nogle klare **fordele**.

Eksempelvis på følgende områder:

- Lave priser på forsikringsdækninger
- Brede/udvidede forsikringsdækninger
- Få helbredsoplysninger
- Lave administrationsomkostninger
- Ét af markedets højeste afkast på pensionsopsparing

SÅDAN KOMMER DU VIDERE:

Kontakt Fordels-Pension/Dansk Psykoterapeutforening:

SJÆLLAND / JYLLAND /
FYN OG ØERNE

60 85 51 00

eller på mail: mail@fordelspension.dk

- se begge brochurer på www.psykoterapeutforeningen.dk

Tiltrækning, aversion og bevidst målretning

12.-14. september 2016 i København

Hvordan finder vi retning i livet og hvordan etablerer vi et samarbejde mellem eksplicit og implicit målretning? Dybe emotionelle drivkræfter - tiltrækning og aversion - viser sig i vores adfærd - og påvirker ubevidst vores valg. Hvordan samarbejder de, eller ikke, med vores bevidste målretning?

Psykomotorisk udviklingsorienteret færdighedstræning samt iagttagelse af konkret adfærd anvendes til at bevidstgøre vanemønstre og åbne nye muligheder.

Pris: 3500 kr ved tilmelding før 15/8 2016 - derefter 3800 kr

Skandinavisk efteruddannelse i Relationel Traumeterapi

starter 9.-13. november 2016 i København.

Potentialet for naturlig traumeheling udløses ofte kun delvist eller slet ikke. Mange mennesker sidder tilbage efter traumer med den erfaring - bevidst eller ubevidst - at dele af det som skete både i de ydre begivenheder og i de indre reaktioner aldrig er blevet mødt, reguleret og integreret i personligheden.

Traumeterapi handler om at støtte op om at naturlig traumeheling kan ske - og relationel traumeterapi fokuserer specielt på, at heling forudsætter en gensidig regulering af tilstande, som aldrig er blevet reguleret før.

Efteruddannelsen går over 3x5 dage.

Se yderligere information på www.moaiku.dk

Kursusleder: Merete Holm Brantbjerg, psykomotoriker og psykoterapeut MPF.
Kontakt og yderligere information:

moaiku@brantbjerg.dk • www.moaiku.dk

PSYKOLOGHUSET VESTERPORT

Partnerandel i sælges

Psykologhuset Vesterport har eksisteret i 30 år. Det er et velrenommeret klinikfællesskab bestående af 6 psykologer og 2 psykoterapeuter MPF.

Vi søger en psykoterapeut MPF / psykolog med bred klinisk erfaring til overtagelse af heltidspraksis pr. 1. august 2016 - eller snarest derefter.

Yderligere oplysninger vedr. vilkår og overtagelse på mail: psykhuset@gmail.com.

Er du interesseret, bedes du sende en skriftlig ansøgning snarest.

Venlig hilsen
Psykologhuset Vesterport

Vesterbrogade 40, 4., 1620 Kbh V. Tlf. 33 24 24 86
www.psykologhuset-Vesterport.dk

www.konbalance.dk

Bogføring
Årsregnskab
Selvangivelse

Anne Hjøllund
Talknuser

info@konbalance.dk

+45 3022 1822

KONFERENCER, MØDER M.V.

Oversigten er uden ansvar for Dansk Psykoterapeutforening

IARPP Conference – The Arts of Time: Relational Psychoanalysis and Forms of Vitality in Clinical Process. June 9-12 2016. Rome, Italy. <http://iarpp.net>

47th Annual Meeting of the Society for Psychotherapy Research. Jerusalem, Israel. June 22-25 2016.

8th European Conference of Positive Psychology. June 28-August 1 2016. Angers, France. July 2016. <http://ecpp2016.com>

The 17th Annual Congress of the International Neuropsychanalysis Society – Other Minds. July 7-10 2016. Chicago, USA. <https://npsa-association.org/neuropsychanalysis-events>

IAAP Conference – Ecstatic Ancient/Archaic Thought and Analytical Psychology: An Inquiry. London, GB. July 15-16 2016. <https://ecstaticthought.wordpress.com/2016/01/25/8/>

2016 Biennial Conference of the International Association for Relationship Research. Toronto, Ontario, Canada. July 20-24, 2016. <http://iarr.psych.utoronto.ca>

XXV Nordiska psykoanalytiska kongressen – Fundament och fundamentalism. Stockholm, Sverige. Aufat 4-7 2016. www.psykoanalyse.no/aktuelt/seminarerkongresser

XXth International Congress for Analytical Psychology – Anima Mundi in Transition: Cultural, Clinical and Professional Challenges. Kyoto, Japan. August 28-September 2 2016. www.iaap.org/congresses-and-conferences-events/congresses/2016-kyoto.html

Nordic Eating Disorder Society Conference – Information & Misinformation. Helsinki, Finland. September 21-23 2016. <http://ned-sconference.com>

38th NACS Annual Meeting – Love, Trust, Sexuality. Tartu, Estonia. September 22-25 2016. www.nacs2016.eu/#38th-nacs-annual-conference

European Family Therapy Association EFTA – From Origin to Originality in Family Therapy and Systemic Practice. Amsterdam, The Netherlands. September 28-October 1 2016. www.europeanfamilytherapy.eu/amsterdam-conference

22nd European Association for Psychotherapy (EAP) Congress – Autonomy and a Sense of Belonging. Zagreb, Croatia. September 30-October 1 2016. www.eapzagreb2016.eu

15th European Congress of Body Therapy – The embodied Self in a Dis-Embodied Society. October 13-16 2016. Athens, Greece. congress.eabp.org/2016

The British Psychoanalytical Society – Metapsychology in the Consulting Room. London, GB. October 14-16 2016. www.psykoanalyse.no/aktuelt/semina

IEDTA 8th International Conference – Overcoming Treatment Resistance: The Power of Emotion. Amsterdam, The Netherlands. November 3-5 2016. <http://iedta.net/iedta/iedta-conferences/>

32nd Annual Meeting, International Society for Traumatic Stress Studies. November 10, 2016. Dallas, Texas, USA. www.istss.org/meetings-events/events-calendar/istss-32nd-annual-meeting.aspx

Brief Therapy Conference. December 8-11 2016. San Diego, CA, USA. Org.: The Milton Erickson Foundation. <http://brieftherapy-conference.com>

13th London International Eating Disorders Conference. London, GB. March 22-24 2017.

48th Annual Meeting of the Society for Psychotherapy Research. Toronto, Canada. June 21-24 2017.

8th World Council for Psychotherapy Congress – Life and Love in the 21st Century. July 24-28 2017. Paris, France. www.worldpsyche.org

14th European Society of Hypnosis (ESH) Congress – Hypnosis, unlocking hidden potential. August 23-26 2017. Manchester, England. www.esh2017.org

The Evolution of Psychotherapy. December 12-17 2017. Anaheim, USA. Org.: The Milton Erickson Foundation. www.evolutionofpsychotherapy.com

Oplysninger om møder og konferencer sendes til redaktionen for Tidsskrift for Psykoterapi:

Susanne van Deurs
susvd@email.dk

BESTYRELSE OG UDVALG

Bestyrelse

Pia Jeppesen, formand
E-mail: pj@dpfo.dk
Pia Clementsen, næstformand
Jeanne Erichsen
Michael Freudendal
Kathrine Juul-Hansen
Clemen Krægpøth
Susanne Grundt Larsen
Bodil Boss Nielsen
Vibeke Møller
Lene Wisbom
Karin Quist

Etikudvalg

Hans Munk, formand
Anna Bentzen
Inge Farup
Marianne Horst
Lene Qvortrup
Birgitte Sjødin
Lone Feddersen, suppleant
Janne Oreskov, suppleant

Etikpanelet

Pia Clementsen
Marianne Davidsen-Nielsen
Inge Farup
Jeanne Holten Møller
Niels Thorning

Optagelsesudvalg for individuelle medlemmer

Gerda Feldtbo Andersen
Harald Villemoes
Pernille Bugge, suppleant
Susanne Larsen, bestyrelsen

Optagelsesudvalg for Forum for Psykoteraeutuddannelser

Steen Degn
Karin Quist
Pia Clementsen, bestyrelsen

Uddannelsesudvalg

Marianne Horst
Marianne Bjørnskov Jørgensen
Maja Nissen
Ole Nygaard
Gerda Rasmussen
Martin Tidén

Kursusudvalg Sjælland

Kirsten Bjelke
Karen Blædel
Anja Bokelund
Henriette Boysen
Kamilla Baagø
Pia Johanne Nielsen

Kursusudvalg Nordjylland

Mary á Argjaboða
Lone Hjortshøj
Ole Jessen
Anne Kinnberg
Betina Klysner

Kursusudvalg Midtjylland

Birgitte Junø
Bodil Boss Nielsen
Sofie Pedersen
Rikka Poulsen

Kursusudvalg Syddjylland

Ella Krog
Jette Korsgaard

Kursusudvalg Fyn

Charlotte Due
Mette Hind
Lene Hyldig Jystrup
Marianne Bjørnskov Jørgensen

National delegeret EAP

Marianne Horst, Forum for
Psykoteraeutuddannelser

Generalforsamling: Lørdag den 4. marts 2017 i København.

Dansk Psykoteraeutforening
Sekretariatschef Lotte Grostøl
Vandkunsten 3
1467 København K
Tlf. 7027 7007
E-mail: kontakt@dpfo.dk
www.dpfo.dk

TIDSSKRIFT *for* PSYKOTERAPI ·

NR. 2 · JUNI 2016 · 24. ÅRGANG

TEMA: PSYKOTERAPI, UDDANNELSE OG ETIK

Forening og redaktionelt

- 2 — Formanden skriver
- 3 — Redaktørens klumme
- 5 — Næste tema i Tidsskrift for Psykoterapi
- 49 — Bestyrelse, udvalg m. v.

Artikler

- 6 — Misser Berg og Henriette Heide-Jørgensen: Rollekompleksitet på et mindre uddannelsessted. Nogle overvejelser om etikken
- 14 — Vibeke Skov: Etik i psykoterapi
- 22 — Jørgen Groth: Samfund, etik og psykoterapi

Information, læserindlæg, debat

- 4 — Kort Nyt
- 28 — Gyrithe O'Neill Nielsen-Man: Etikken skal i fokus
- 30 — Trine Skovgaard: Vores gode historier skal frem i lyset. Interview med formand Pia Jeppesen

Boganmeldelser

- 32 — Myla & Jon Kabat-Zinn: Hverdagens små mirakler. Mindfulness for forældre. Anmeldt af Rikke Braren Lauritzen
- 34 — Nye bøger

Kurser og foredrag

- 36 — Fyraftensmøder i Dansk Psykoterapeutforening
 - 38 — Kurser i Dansk Psykoterapeutforening
 - 48 — Konferencer, kongresser, møder
-